

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Archeologický ústav

Bakalářská práce

ČTYŘÚHELNÍKOVÉ OHRAZENÍ SKŘIPEL -
NEDESTRUKTIVNÍ PRŮZKUM

Vedoucí práce: PhDr. Jan John, Ph.D.

Autor práce: Tomáš Khek

Studijní obor: Archeologie

Ročník: 3.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 16. května 2012

Touto cestou bych rád poděkoval především PhDr. Janu Johnovi, Ph.D. za svědomité vedení mé bakalářské práce, konstruktivní rady a připomínky, pomoc při zaměření objektu, zapůjčení literatury a trpělivost.

Velký dík patří též mému spolužákovi Liboru Houhovi za praktickou pomoc při geofyzikálním průzkumu. Dále pak Ing. Janě Tatarové za konečnou korekturu a všeobecnou podporu.

V neposlední řadě bych rád poděkoval své rodině, za nervy ze železa a podporu, kterou mi prokazují po celou dobu mého studia.

Anotace

Práce si klade za cíl zpracování nedestruktivního výzkumu čtyřúhelníkového ohrazení u Skříple. Výzkum se týká především zaměření totální stanicí, geofyzikální prospekce a průzkumu detektorem kovů. Dalším úkolem je zdokumentovat dosavadní stav poznání a vyobrazení lokality na kartografických pramenech. Práce by se též měla pokusit o datování původu objektu na základě typologického porovnání s lokalitami podobného typu, případně navrhnout možné směry budoucího postupu.

Annotation

The present work aims to assessment of non-destructive research of quadrilateral enclosure at Skřípel. The research is appointed on total station measurements, geophysical prospection and metal detector prospection. Next task is to document current state of knowledge and cartographic sources, which capture this site. Work should try date origin of this object, based on typological comparison with other sites of similar type as well. The directions of future research of this site should be proposed.

1. ÚVOD (ŘEŠENÉ OTÁZKY)	1
2. LOKALITA SKŘIPEL	2
2.1 PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKY LOKALITY A JEJÍHO OKOLÍ	2
2.1.1 GEORELIÉF HOŘOVICKA	2
2.1.2 HORNINY A PŮDY HOŘOVICKA	2
2.1.3 HYDROLOGIE HOŘOVICKA	3
2.1.4 PODNEBÍ HOŘOVICKA	3
2.1.5 VEGETACE HOŘOVICKA	4
2.1.6 PŘÍRODNÍ CHARAKTERISTIKA LOKALITY	4
2.2 DĚJINY BĀDÁNÍ	5
2.3 LOKALITA NA STARÝCH MAPÁCH A SNÍMCÍCH	6
2.4 ZAMĚŘENÍ OBJEKTU A JEHO DETAILNÍ POPIS	9
2.4.1 METODA	9
2.4.2 VÝSLEDKY MĚŘENÍ	10
2.4.3 DETAILNÍ POPIS OBJEKTU	11
2.5 GEOFYZIKÁLNÍ PRŮZKUM LOKALITY	12
2.5.1 METODA	12
2.5.2 VÝSLEDKY MĚŘENÍ	13
2.6 STUDNA, RITUÁLNÍ ŠACHTA ČI „RÝPÁNÍ“ Z KONCE 19. STOLETÍ?	14
2.7 PRŮZKUM DETEKTOREM KOVŮ	16
2.8 VÝSLEDKY KOMBINACE NEDESTRUKTIVNÍCH METOD	16
3. SYNTÉZA	18
3.1 PROBLÉM IDENTIFIKACE	18
3.2 ANALOGIE K OBJEKTU – VIERECKSCHANZE	22
3.2.1 ROZŠÍŘENÍ TZV. VIERECKSCHANZÍ	22
3.2.2 FUNKCE VIERECKSCHANZÍ	25
3.2.3 POPIS VIERECKSCHANZÍ	26
3.2.4 VIERECKSCHANZE V ČR	27
3.2.5 KONKRÉTNÍ ANALOGIE- VIERECKSCHANZE	28
3.2.5.1 <i>Markvartice</i>	29
3.2.5.2 <i>Pocking-Hartkirchen</i>	31
3.2.5.3 <i>Mšecké Žehrovice</i>	32
3.2.5.4 <i>Mengen-Ennetach</i>	33
3.2.5.5 <i>Ladenburg</i>	35
3.2.5.6 <i>Rakovice</i>	36
3.3 ANALOGIE K OBJEKTU – POLNÍ OPEVNĚNÍ	37
3.3.1 ŠVÉDSKÉ ŠANCE	37
3.3.2 TYPOLOGIE REDUT	38
3.3.3 KONKRÉTNÍ ANALOGIE- POLNÍ OPEVNĚNÍ	39
3.3.3.1 <i>Dolina (Mosty u Jablůnkova)</i>	39
3.3.3.2 <i>Otín</i>	40

3.3.3.3 Svahy	42
3.3.3.4 Rakovník-Kokrdy	43
3.4 ZASAZENÍ LOKALITY DO STRUKTURY OKOLNÍHO OSÍDLENÍ	44
3.4.1 DOBA LATÉNSKÁ	44
3.4.2 VOJENSKÉ AKCE V RANÉM NOVOVĚKU	46
4.1 INTERPRETACE ZJIŠTĚNÝCH SKUTEČNOSTÍ – ZÁVĚRY	47
4.2 STRATEGIE PŘÍPADNÉHO BUDOUCÍHO VÝZKUMU	48
5. LITERATURA	50
6. SEZNAM OBRAZOVÝCH PŘÍLOH	54
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA	55

1. Úvod (řešené otázky)

Předmětem této bakalářské práce je čtyřúhelníkové valové opevnění nedaleko vesnice Skřípel (okr. Beroun) a jeho nedestruktivní průzkum. Nabízí se dvě možné interpretace původu této lokality. Jednak se může jednat o novověkou vojenskou fortifikaci- tzv. redutu. Již při prvních známých průzkumech, které byly provedeny na konci 19. století, se objevují zmínky o tom, že místní obyvatelstvo poukazuje na opevnění jako na švédské šance, tedy jakožto na opevnění, které zde zbudovala švédská armáda při svém tažení za třicetileté války (Čermák 1871, 483). Druhou možností je, že se jedná o pravěký ohrazený areál z období laténské kultury (tzv. viereckschanzi), který by měl mnoho analogií hlavně v oblasti jižního Německa. Vyloučit nelze ani opakované využití laténského objektu v období středověku či novověku.

Hlavním úkolem této práce je zdokumentovat výsledky průzkumu nedestruktivními metodami, který byl, v rámci této bakalářské práce, na lokalitě proveden. Jedná se o zaměření objektu totální stanicí a geofyzikální průzkum. Dílčím úkolem je nalezení analogií objektu z obou možných období vzniku a porovnání shodných znaků. Dále práce obsahuje stručnou kapitolu o dějinách bádání na lokalitě a kapitolu pojednávající o přírodních charakteristikách lokality a jejího okolí. Posledním cílem, který si tato práce klade je pokusit se interpretovat a časově zařadit tuto lokalitu pomocí kombinace nedestruktivních metod.

2. Lokalita Skřípel

Tato část bakalářské práce se bude věnovat samotné lokalitě čtyřúhelníkového ohrazení u Skřípale a jejímu okolí

2.1 Přírodní charakteristiky lokality a jejího okolí

2.1.1 Georeliéf Hořovicka

Lokalita Skřípel leží v jižní části Hořovicka, které je jihozápadní částí Berounského okresu. Z důvodu posouzení lokality v rámci jejího nejbližšího okolí jsem se rozhodl uvést stručnou charakteristiku celého Hořovicka. Hořovicko leží v poloviční vzdálenosti mezi Prahou a Plzní, na pravěké a středověké stezce spojující střední Čechy s Plzeňskem a Bavorskem (Stolz 2003, 328). Na ploše přibližně 300 km² vytváří Hořovickou kotlinu, přirozený uzavřený celek, který je hlavní částí Hořovické brázdy, průměrně 8 km širokou sníženinu s průměrnou nadmořskou výškou 348,3 m a o průměrném sklonu 3°45', která je vyplněna mírně zvlněným erozně denudačním reliéfem (Demek a kol 2006, 159).

Geomorfologicky je Hořovicko na jihu ohraničeno Brdami s nejvyšším vrcholem Tokem 865 m n. m. a průměrnou výškou 600,6 m. n. m. Na západě a severozápadě Zbirožskou vrchovinou s vrcholy až 600 m n. m. Na východě hranici tvoří Hřebeny (nejvyšší bod- Studený vrch 660 m n. m. a průměrná výška 440 m n. m. a na severovýchodě Karlštejnská vrchovina (plochá vrchovina s nejvyšším bodem Bacínem (499 m n. m) a průměrnou výškou 360,8 m n. m. (Demek a Kol. 2006, 84, 169, 216, 516). Nejnižším bodem Hořovicka je soutok Litavky a červeného potoka s nadmořskou výškou 260 m, od kterého nadmořská výška pozvolna stoupá směrem k jihu a západu až do 400 m n. m. (Stolz 2003, 328).

2.1.2 Horniny a půdy Hořovicka

Území Hořovicka je složeno z hornin svrchního (i středního) ordoviku západní části Barrandienu. Převládají typické kambizemě, charakteristicky vyvinuté v plošším reliéfu na pokryvech a hlubších zvětralinách ordovických břidlic. V detailu zde vystupuje velmi pestrá

mozaika půd: na vápencích celá řada rendzin až po půdy typu terra fusca, na diabasových vulkanitech eutrofní rankery, pararendziny až eutrofní kabisoly (Culek a kol. 1996, 90).

Zvětraliny paleozoických břidlic a přemístěné sedimenty vzniklé jejich erozí tvoří nejrozšířenější půdotvorný substrát Hořovicka. V blízkosti vodních toků jsou v malé míře zastoupeny nivní uloženiny a štěrkopískové terasy. V ostrůvcích na severu hořovicka a též na jihu u Neumětel a Lochovic vystupují spraše a sprašové hlíny. Okolo 50 % půdního pokryvu sledovaného území tvoří hlinitojílovité až jílovité hnědé půdy. Ve vlhčí jižní a jihozápadní části se ve velkém množství nacházejí illimerizované půdy. V menší míře se vyskytují úrodné hnědozemě (Mašát-Kalenda 1969).

2.1.3 hydrologie Hořovicka

Hořovicko spadá do povodí Litavky, která teče mezi Brdy a Hřebeny od jihu k severu. Litavka má mnoho stejnorodých přítoků, mimo jiné Stroupinský potok (na severu až severozápadě), červený potok (pramenící v Brdech a protékající napříč celou kotlinou od jihozápadu k severovýchodu) a Chumavu na východě. Dále se pak jedná o více než 100 potoků, potůčků a stružek, což vytváří značně hustou vodní síť vhodnou pro pravěké osídlení (Stolz 2003, 328).

2.1.4 Podnebí Hořovicka

Hořovická kotlina, chráněná ze všech stran, vytváří klimaticky příznivou enklávu v rámci chladnějšího, téměř horského okolí. Patří do klimatické oblasti B 3, tj. mírně teplá, mírně vlhká, s mírnou zimou, pahorkatinou. Celá oblast leží ve srážkovém stínu s převládajícím západním prouděním usměrňovaným JZ-SV směrem údolí. Průměrně 35 % dnů je bezvětrí. Zimu vyznačuje poměrný nedostatek sněhu, který velmi rychle mizí zvláště na slunných expozicích (Culek a kol. 1996, 90). Průměrná roční teplota 7-9 °C. Podnebí je suché až velmi suché (průměrná výška srážek 500-550 mm v severní části, ostatní území 550-600 mm). Komárovsko (jihozápadní cíp kotliny) a úzká zalesněná území na J a Z, kde se již nevyskytuje pravěké osídlení, patří do klimatické skupiny B 5. Srážky zde převyšují hranici 600mm a průměrné teploty se pohybují mezi 6-7°C (Srový 1958).

2.1.5 Vegetace Hořovicka

V krasovém území jsou vegetací mozaiky teplomilných doubrav a dubohabřin, na jižních svazích jsou skalní stepi, na severních suťové lesy a vápnomilné bučiny. Dominující zde jsou 2. bukovodubový a 3. dubovobukový vegetační stupně. Flora regionu je velice rozmanitá. Bohatá je na migranty a floroelementy, na stinných skalách jsou zastoupeny i dealpínské prvky. Oblast je z velké části zalesněna. Vyskytují se zde však i nepůvodní druhy dřevin, které sem zavlekl člověk. Odlesněné území pokrývají pole (Culek a kol. 1996, 90-91).

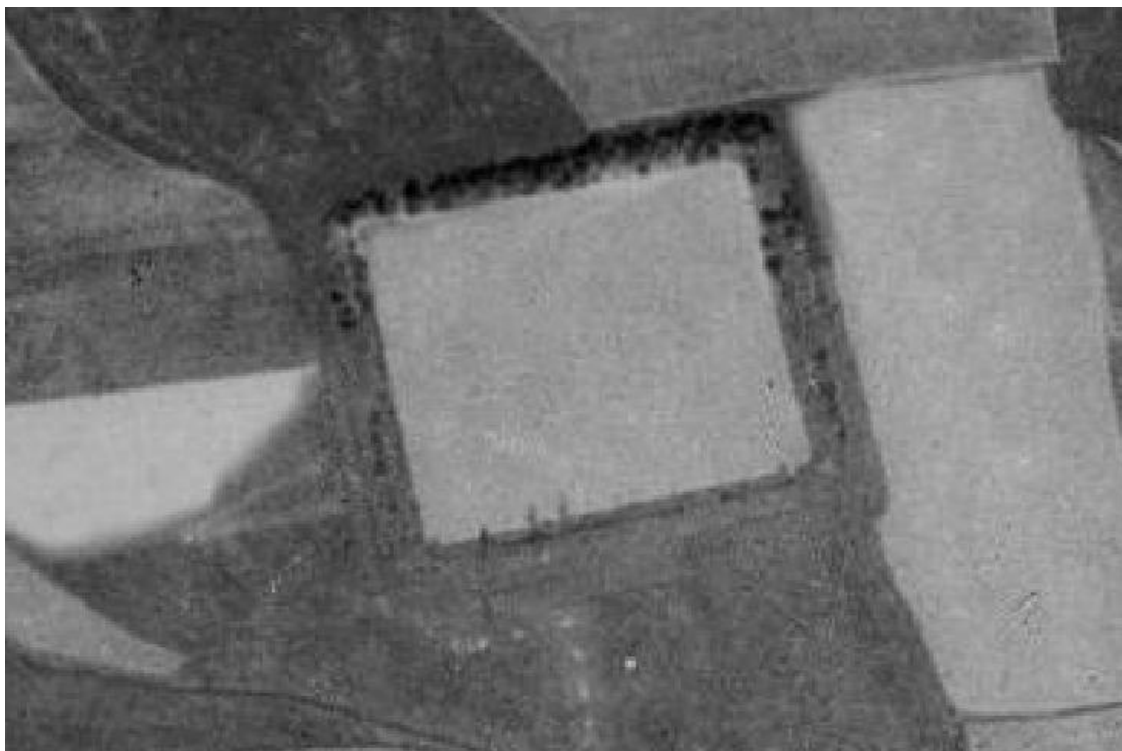
2.1.6 Přírodní charakteristika lokality

Samotná lokalita čtyřúhelníkovitého valového ohrazení se nachází v přibližné nadmořské výšce 365-370 m n. m. na poli, které se mírně svažuje od Brd na jihovýchodu k řece Chumavě na severozápadu.

Přibližně 20 m jižně od jihozápadního rohu areálu protéká Chlumecký potok a ze severozápadního rohu příkopu areálu vede malá vysychající stružka, která nejspíše měla sloužit k odvodňování příkopu, jelikož vychází z nejnižšího místa příkopu a vlévá se do Chlumeckého potoka.

Z geologického hlediska je lokalita situována na kvartérním písčito-hlinitém až hlinito-písčitém nezpevněném sedimentu s pestrým mineralogickým složením. Pouze v okolí nivy Chlumeckého potoka sediment přechází z písčito-hlinitého až hlinito-písčitého na kvartérní smíšený. Tento holocéní sediment je nezpevněný, jemnozrný (včetně výplavových kuželů) (Kozák 2009, 114-115).

Areál je obklopen zemědělsky využívanou půdou. Vnitřek areálu je v současnosti pokrytý lučním porostem, který je zanechaný ladem a valové ohrazení je porostlé poměrně recentním dubohabrovým porostem (na kolmých leteckých snímcích z 50. let je val zachycen zatím téměř holý).

Obr. 1: Letecký snímek areálu u Skříple z roku 1952

2.2 Dějiny bádání

Čtyřúhelníkové valové ohrazení Skřípel bylo poprvé zmíněno roku 1871 Eduardem Čermákem v Památkách archeologických IX, který ohrazení považoval buď za husitský vojenský tábor z tažení Jana Žižky z Trocnova proti Plzni roku 1421, nebo za opevnění švédského vojska Johanna Banéra z třicetileté války, které vyplenilo několik okolních vesnic, ale o tom, že by v těchto místech vybudovalo vojenský tábor, se nedochoval žádný záznam. Dále pak Eduard Čermák zmiňuje již nedochovaný val, který se táhl od severozápadního rohu dochovaného ohrazení. Mezi tímto valem a dochovanou částí ohrazení se měl nalézat rybník, který byl, po rozorání valu v roce 1870, změněn v louku (Čermák 1871, 483).

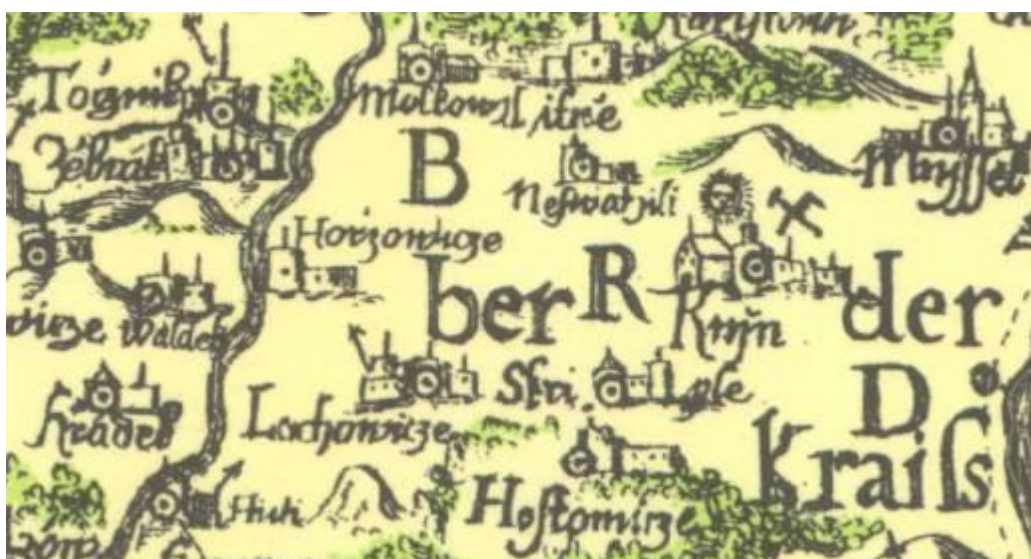
Poté se o lokalitu zajímal Břetislav Jelínek, který publikoval její stručný popis v Památkách archeologických XI v roce 1878. Poukazuje na vyvýšený povrch uvnitř valů a stejně jako Eduard Čermák zmiňuje val u severní strany areálu, který byl rozmetán tehdejším majitelem. Na základě náhodných nálezů z okolí usuzuje, že objekt vznikl v pravěku. Jediný nález, týkající se bezprostředně areálu, pochází z destrukce valu v severozápadním rohu, kde byla nalezena silná vrstva popele s uhlíky (Jelínek 1878, 118).

Průzkum valů, který na podzim 1967 provedla L. Jansová ukázal, že se jejich stav (s výjimkou destrukcí v severní stěně a ve východním rohu valu) v běhu posledních staletí sotva změnil. V proraženém rohu šlo jen zjistit, že se val skládá z hnědožlutého s hlínou promíšeného jílu beze stop kamenné konstrukce (Jansová 1968, 480-481).

V roce 2011 zde byl R. Křivánkem proveden geofyzikální průzkum uvnitř areálu. Tento průzkum bohužel nepřinesl žádné nové poznatky a bude zmíněn v souhrnné zprávě o geofyzikálních měřeních ve Zprávách ČAS o výzkumech v Čechách v roce 2011 (sdělení autora).

2.3 Lokalita na starých mapách a snímcích

Obec Skřípel je možné nalézt na mapě Pavla Aretina z roku 1619. Mapa byla vytvořena na základě skutečného měření, pravděpodobně se jednalo o výsledky měření zemského měřiče Šimona Podolského. Za Aretinova života vyšla mapa ve dvou vydáních pod názvem „Regni Bohemiae nova et exacta descriptio“; první vydání bylo vytištěno pomocí měděných desek o rozměrech 766 x 574 mm. Podle mílového rámce mapy lze určit měřítko mapy, které je 1 : 504 000 (Bělecká, 2006). Skřípel je zde doplněna značkou opevnění s přízviskem pagus – tedy kraj, nebo župa. Pravděpodobně se však jedná o jednu ze Skřípelských tvrzí. V obci stávaly tvrže dvě. První zmiňována r. 1574. Asi v r. 1594 vyhořela a nebyla již obnovena. - Druhá tvrz poprvé zmiňována r. 1595. V r. 1639 vypálena Švédy a také nebyla obnovena (Šafránek Břevnoský 1996).

Obr. 2: Skřípel na mapě Pavla Aretina z roku 1619

Skřipel je také zaznamenána na mapě Joana Blaeuz z roku 1620, ale veškeré domněnky týkající se zobrazení valů na této mapě jsou zcela nepodložené a tak prvním kartografickým záznamem, který zcela jistě potvrzuje existenci valového opevnění je až 1. Vojenské mapování- tzv. Josefské, které vznikalo v letech 1764-1768 a 1780-1783 (rektifikace) v měřítku 1 : 28 800. Podkladem, ze kterého se při mapování vycházelo, byla starší Müllerova mapa 1 : 132 000 z roku 1720. Původně byla mapa nazvána: Válečná mapa království českého a byla prvním soustavným vojenským mapováním všech zemí habsburské monarchie (Matoušek 2006, 40). Nutnost nového mapování byla podložena špatnými zkušenostmi ze sedmileté války, kdy rakouská armáda měla problém s nepřesnými mapami vlastního území, které přinášeli zkreslené informace o terénu, jeho průchodnosti, poloze měst a o ubytovacích a stravovacích možnostech vojska (Semotanová 2001, 98). Po zjištění nedostatků první verze mapového materiálu v oblasti sekcí severního pohraničí Čech bylo v letech 1778-1779 nařízeno přezkoušení (rektifikace). Součástí prvního vojenského mapování je i písemný operát (tzv. vojensko-zeměpisné popisy Českých zemí), který vznikl společně s mapami. Pro Čechy vznikl tento operát pod názvem *Anhang zu der kriegskartedes Königreichs Böhmen* a má 19 svazků (Pro Moravu *Beschreibung des Markgrafthums Mähren* ve 4 svazcích). Jedná se o jedny z nejdůležitějších pramenů pro poznání krajiny Českých zemí v druhé polovině 18. století. Při tvorbě operátu byl kladen velký důraz na zaznamenání komunikací, řek, potoků, pramenů s pitnou vodou, využití půdy i různým typům budov zejména hospodářským usedlostem (Semotanová 2001, 99).

Obr. 3: Výřez z listu 141 prvního vojenského mapování- lokalita Skřipel se zakresleným valovým opevněním

Dalším Kartografickým pramenem, ze kterého je možné čerpat informace, jsou císařské otisky stabilního katastru. Vznik tohoto mapového díla byl podmíněn vytvořením nové katastrální trigonometrické sítě (1821-1842), jelikož dosavadní síť nevyhovovala potřebám pozemkového katastru (Semotanová 2001, 106). Jedním z hlavních důvodů vzniku stabilního katastru bylo vytvoření důkladných a co nejpřesnějších podkladů pro zdanění užitkových pozemků: pasek, polí, zahrad, luk, vinic, pastvin, lesů a křovin (Matoušek 2006, 41). V českých zemích mapování proběhlo v letech 1824-1843 a podle měřičské instrukce z 23. března 1818 s pro každou katastrální obec měla vytvořit mapa v měřítkách, stanovených instrukcí z 28. 2. 1824 (1:2880, 1:1440 a 1:720). Z map stabilního katastru jsou odvozeny další mladší kartografické prameny, zvláště pak s dalšími etapami vojenského mapování (Matoušek 2006, 42).

Za zmínku též stojí druhé vojenské mapování - Františkovo, které vznikalo v letech 1836-1852. Vystává u něj totiž jedna otázka. Čermák nám totiž ve svém pojednání o tvrzišti Neumětelském a Skřipelském z roku 1874 říká, že: „Od rohu severozápadního táhla se hráz 30 metrů dlouhá, která teprve roku 1870 rozvezena byla“ (Čermák 1871), ale jak je vidět na výřezu z druhého vojenského mapování na obr. 4., jsou zde již zaznamenány jen destrukce valu jak v severozápadním rohu, tak v rohu východním. Informaci zde ještě doplňuje Jelínek, když uvádí, že majitel areálu a okolních polností na rozvezení valu sám pracoval 10 let (Jelínek 1878). I kdyby tato destrukce valu, který vycházel ze severozápadního rohu areálu přímo do pole na sever od lokality a který je též zakreslen v mapách stabilního katastru z let 1826-1843 (obr. 5.) započala roku 1860, nevysvětluje to, proč je již zcela dokonaná destrukce zanesená na mapě druhého vojenského mapování, které vzniklo nejpozději roku 1852. Nabízí se jen několik málo řešení. Buď je možné, že destrukce vznikly již před rokem 1852 a v 60. a 70. letech se již pouze rozšiřovaly, ale to nevysvětluje, proč by Čermák uváděl přesné datum rozorání valu. Další možností je, že val byl rozorán roku 1870 a mapy byly následně doplněny a aktualizovány tak, aby znázorňovali reálný stav fortifikace, což je vzhledem k vojenskému účelu těchto map poměrně pravděpodobné.

Také je možné, že val byl nepříliš výrazný a do mapování prostě nebyl zanesen. Jeho existenci naznačuje to, že jeho plocha je na druhém vojenském mapování ještě neobdělávána.

Obr. 4: Vlevo: Výřez z listu W_10_I druhého vojenského mapování- valové opevnění Skřipel se zakreslenými destrukcemi valu v severozápadním a východním rohu areálu

Obr. 5: Vpravo: Výřez z listu 6965-1-003 Císařských otisků stabilního katastru nemovitostí- valové opevnění Skřipel se zakresleným valem vycházejícím ze severozápadního rohu-Pro potřeby bakalářské práce poskytnuto Českým úřadem zeměměřičským a katastrálním

2.4 Zaměření objektu a jeho detailní popis

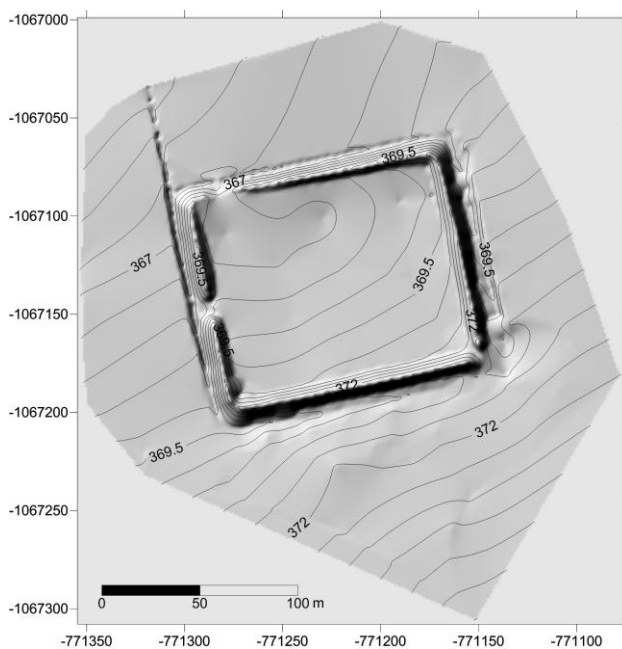
2.4.1 Metoda

Dne 27. března 2012 bylo provedeno zaměření objektu totální stanicí Leica FlexLine-TS02. Nejprve byl lokalizován trigonometrický bod č. 39¹ na mezi poli jihozápadně od objektu a nad ním postaven stativ s totální stanicí, která byla vyrovnána do vodorovné polohy a zorientována na věž kostela v Osově. Následně byl poblíž jižního valu zaměřen bod A, na který byla totální stanice přenesena a ze kterého proběhlo zaměření hrany a dna jižního příkopu, hrany jižního valu, pole jižně od areálu a hranice blízko tečícího Chlumeckého potoka. Dalším krokem bylo přenesení totální stanice do prostoru uvnitř areálu. Pro tento účel bylo třeba zaměřit bod B na jižním valu a přes něj přenést totální stanici na bod C, který byl s jeho pomocí také zaměřen. Uvnitř valu nastalo zaměřování vrcholu všech valů, vnitřního okraje valů, vnitřku areálu, brány v západním valu a destrukcí valu v severozápadním a jihovýchodním rohu. Taktéž byla zaměřena nevýrazná terénní rýha, nejspíše recentního stáří, která se táhne rovnoběžně se severním valem a prostor „studny či kultovní šachty“(Waldhauser 2001, 448), která se nalézá u východního valu, téměř naproti bráně v západním valu a která se v současnosti vyznačuje velmi nápadnými porostovými příznaky. Poté byl skrze bránu

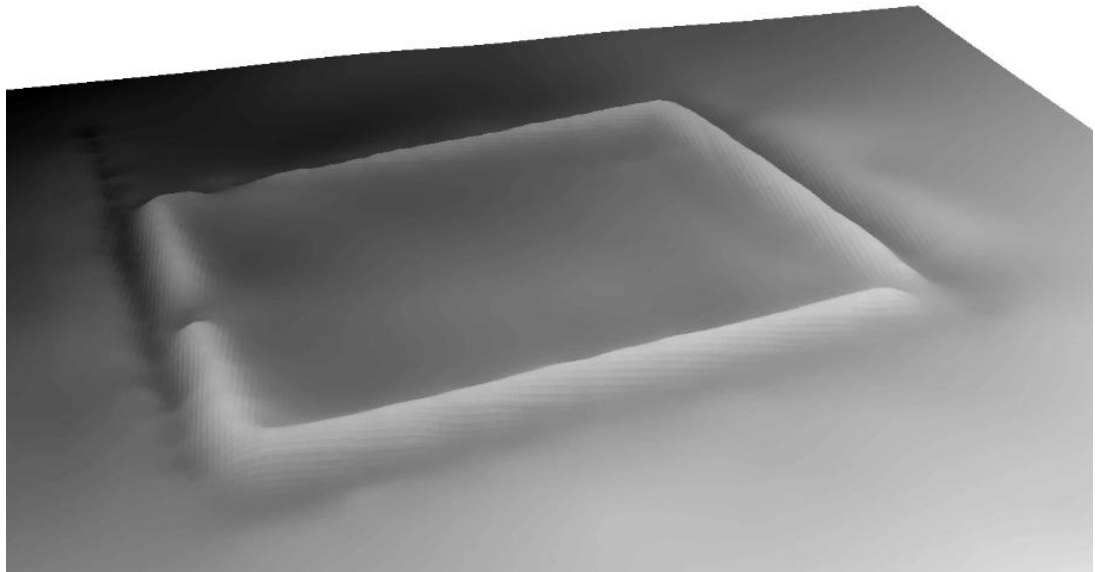
1

v západním valu zaměřen bod D, na který byla přenesena totální stanice a z kterého bylo zaměřeno pole západně od areálu, okraj západního příkopu a valu a též dno příkopu. Taktéž byla zaměřena stroužka vedoucí severním směrem ze severozápadního rohu příkopu a která byla interpretována jakožto odtoková strouha, která zabraňovala hromadění vody v příkopech. Jako další byl zaměřen bod E na severní straně valu. Z bodu E byla zaměřena část pole severně od areálu, hrana severního příkopu a valu, dno severního příkopu a destrukce v severozápadním rohu areálu. Jako poslední byl zaměřen bod F na východním valu. Z tohoto bodu byla zaměřena hrana východního příkopu a valu, dno východního příkopu a část pole východně od areálu. Celkově bylo naměřeno 619 bodů. Zaměřené body byly následně zpracovány v programu ArcGIS 10.

2.4.2 Výsledky měření

Obr. 6: Vrstevníkový model ohrazení u Skříple

Obr. 7: Výsledky měření totální stanicí- ohrazení u Skříple- Pohled z jihu

2.4.3 Detailní popis objektu

Z hlediska zaměření totální stanicí se jedná o objekt o rozměrech 125x105 m, který je položen na mírném svahu v orientaci jihovýchod-severozápad. Lokalita je tvořena valem ve tvaru obdélníka, který je na třech místech přerušen (vchod v západním valu a destrukce v severozápadním a jihovýchodním rohu). Val dosahuje výšky až 2,5 metrů nad okolní povrch a šíře 10-12 metrů v úrovni povrchu země. Samotný objekt je orientován delší stranou valu ve směru severo-severo-západ jiho-jiho-východ. Před valem se táhne příkop, který je nejlépe zachován na východní straně, kde dosahuje šíře až 10 metrů a hloubky až 1,5 metrů. Jižní příkop je dochován přibližně do poloviny délky valu (od jihovýchodního rohu (9 metrů široký a 0,5 metru hluboký), odkud se již dorovnává s ostatním terénem. Západní příkop se vyznačuje svou malou šíří (3,7 metru), ale jeho hloubka je větší, než u příkopu jižního (až 1 metr). Severní příkop se téměř nedochoval. Ze severozápadního rohu příkopu však vybočuje severním směrem stružka, která periodicky vysychá (cca. 3 metry široká a 0,7 metru hluboká). Je možné, že se jedná o odvodňovací strouhu, která měla odvádět dešťovou vodu z příkopů obíhajících kolem šance. Strouha se po pár desítkách metrů stáčí směrem k západu a ústí do Chlumeckého potoka, který teče jihozápadním směrem od lokality. Dodnes je strouha zachována v celé své délce a slouží spíše jako mez. Postupné vytrácení příkopů se dá nejspíše připsat na vrub zemědělské činnosti, která je provozována na polích, které objekt zcela obklopují. Vnitřek objektu je plochý bez výraznějších terénních nerovností. Snad s výjimkou nápadné rýhy, která

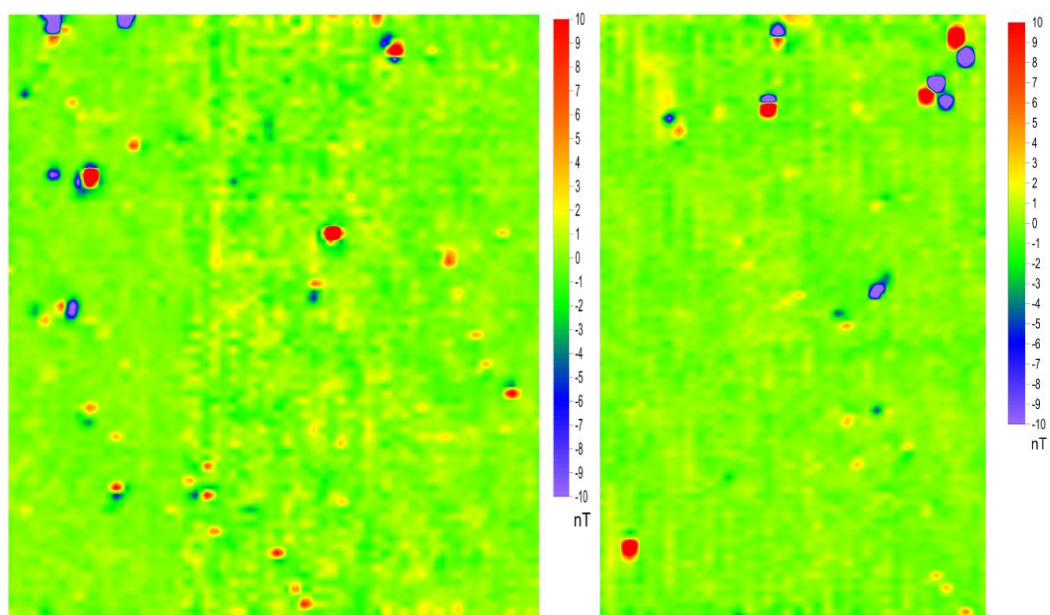
se táhne ve vzdálenosti 16-19 metrů podél severního valu. Dalším nápadným objektem uvnitř valů je malá oblast kruhovitěho tvaru, v místech, kde Jelínek mluví o možné studni, která se v současnosti vyznačuje výraznými porostovými příznaky. Tato oblast byla rovněž vybrána pro geofyzikální průzkum a navíc byly provedeny prospekční vrty ručním pedologickým vrtákem a byl odebrán vzorek porostu pro jeho následnou identifikaci. Měření také vyvrátilo tvrzení B. Jelínka, že plocha uvnitř areálu je vyvýšena nad úroveň povrchu země okolního terénu. Toto vyvýšení se omezuje pouze na místo destrukce valu v severozápadním rohu a může být připsáno na vrub rozorání a rozmetání materiálu, který vznikl destrukcí valu.

2.5 Geofyzikální průzkum lokality

2.5.1 Metoda

Ke geofyzikálnímu průzkumu lokality byl použit fluxgate gradiometr FM256 od firmy Geoscan Research. Nejprve byla zvolena území, kde se měl průzkum provádět. Tato území byla vyměřena a vytyčena dřevěnými kolíky. Měřící pracovník odložil veškeré metalické předměty, které by mohly měření zkreslit. Poté došlo ke kalibraci přístroje ve směru sever-jih, východ-západ, ve vertikální linii a následnému vynulování hodnot (přirozené hodnoty místního prostředí). Přístroj byl nastaven na měření segmentů o rozměrech 50x10 metrů, z nichž každý měl být měřen v liniích o šíři 1 m a v intervalu 4 naměřené hodnoty za 1 metr. Byl zvolen mód zig-zag (nastavení, díky kterému se měřící pracovník nemusí vždy vracet na jednu stranu segmentu, ale začít měření další linie na straně segmentu, kde skončilo měření linie předešlé. Jako první bylo měřeno území o rozměrech 50x30 metrů na poli u severozápadního rohu opevnění v místě, kudy měl probíhat rozoráný val, který měl vystupovat ze severozápadního rohu. Cílem tohoto měření bylo zaměřit pozici destruovaného valu (případně příkopu, který by se podle něj mohl táhnout). Druhé měřené území se nacházelo uvnitř valu ve východní části areálu. Jednalo se o obdélník o rozměrech 50x20 metrů. Cílem tohoto měření bylo zachytit možné reliktu staveb uvnitř areálu, ale především zaměřit území, které bývá v publikacích označováno jako studna, či šachta, a které se v současnosti vyznačuje velmi výraznými porostovými příznaky. V průběhu měření byl přístroj několikrát kalibrován a vynulován. Naměřené hodnoty byly pomocí programu Geoplot přeneseny z přístroje do počítače, kde následně byly zpracovány pomocí programu ArcGIS 10.

2.5.2 Výsledky měření

Obr. 8: Výsledky měření radiometrem vně (vlevo) a uvnitř (vpravo) ohrazení

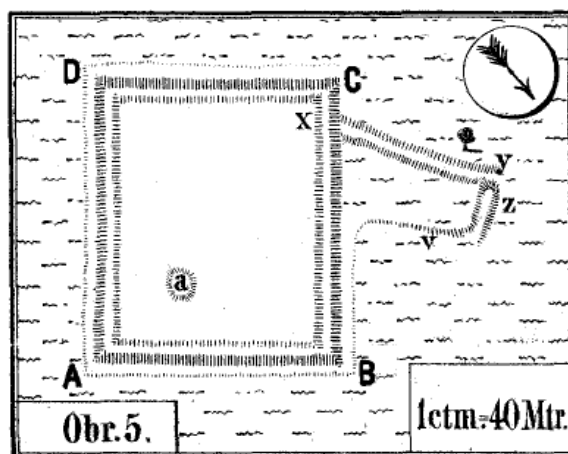
Výsledky měření bohužel neukázaly žádný pozitivní výsledek. Oblasti kde jsou naměřené vysoké, či nízké hodnoty se dají s jistotou považovat za rušivý vliv drobných kovových předmětů. Výsledkem měření tedy zůstává fakt, že jak pozůstatek valu, tak údajná studna nemohou být touto metodou zaměřeny.

Obr. 9: Plán s umístěnými výsledky měření gradiometrem a s označeným místem porostových příznaků

Vysvětlením negativního výsledku při zaměřování valu může být možnost, že val nebyl vybaven příkopem (který žádný z materiálů, či svědků nezmiňuje (Čermák, 1871, 483)), který by byl vyplněn materiály, které by gradiometr zaznamenal. Pokud se tato konstrukce skládala pouze z valu, který byl následně rozorán a rozmetán po povrchu pole, tak je pochopitelné, že ji radiometr nezaznamenal. Složitější vysvětlení si žádá prostor uvnitř areálu, kde měření mělo zachytit oblast studny. Možná vysvětlení budou podána v další kapitole.

2.6 Studna, rituální šachta či „rýpání“ z konce 19. století?

Obr. 10: Ohrazený areál u Skřiple se zakresleným bodem a- náčrt B. Jelínka z roku 1878

Tento objekt poprvé zmiňuje B. Jelínek v roce 1878. Ovšem jeho sdělení je poněkud sporné. Pozdější autoři již píšou, že objekt, který je na obr. 10. označen písmenem a, je studní, či rituální šachtou (Waldhauser 2001, 448, Reichenberger- Schaich 1996, 123). B. Jelínek však o bodu a na svém náčrtu hovoří v pasáži, která souvisí s destrukcemi valu a říká pouze tolik: „Neboť jedva probořili úhel jeho u A, rozmetali též násep xy všecken, a počali se náspem CD do něho dobývati, z čehož ale zase sešlo; na to na nároží jeho u D slídili po stavebním kameni, a tu mu ubrali zase cíp, kdežto nyní rýpají u a. A rok hlodají na něm ustavičně, až všecko rozházejí“. Toto sdělení nám však již neřekne, zda onen bod a, u kterého bylo „rýpáno“ byl něčím odlišen již před touto činností, nebo zda se jedná pouze o pozůstatek této recentní činnosti.

Jelikož Jelínek o žádné studni, ani šachtě nehovoří, je toto označení přinejmenším sporné. Není proto jisté, zda informace, kterou jsme nyní schopni vnímat (porostové příznaky viz obr. 11.), jsou dokladem o činnosti člověka v době vzniku objektu, nebo dokladem o činnosti na konci 19. století. Jelikož geofyzikální měření nepřineslo žádné výsledky a vrt pedologickým vrtákem ukázal pouze minimální rozdíl mezi vrstvami půdy uvnitř a vně objektu

(v obou případech se vrták zastavil v hloubce cca 50 cm o horninu, jeví se jako podloží viz Obr. 12.) bude nejspíše nutné myšlenku studny, či rituální studny prozatím opustit. Vzorek porostových příznaků určila J. Kosňovská z LAPE (laboratoř archeobotaniky a paleoekologie na Jihočeské univerzitě) jako *Calamagrostis epigejos* (Třtina křovištní). Zvláštním na tomto úkazu je hlavně to, že se má jednat o velmi expanzivní druh, který má vytvářet velké množství stařiny (konkurenční výhoda oproti ostatním rostlinám) a rychle se šířit. V případě Skříple však stále pokrývá pouze onen bod (kruh o průměru přibližně 6 metrů), který v roce 1878 B. Jelínek označil bodem a. Odpověď by mohl přinést geochemický rozbor půdy v bodu a, případně exkavace této plochy.

Také je ale možné, že studna byla mnohem menšího průměru a vrták ji při prospekčním pokusu minul. Je ale podezřelé, že ji nezachytil geofyzikální průzkum. V hypotetické rovině můžeme rovněž spekulovat o tom, zda na tom místě nebyly např. kameny (pozůstatek nějaké konstrukce), které překážela při orbě a byly proto v 19. století odstraňovány, čímž vzniklo mírná deprese, kam se stahuje více vody.

Obr. 11: Porostové příznaky v bodě a.

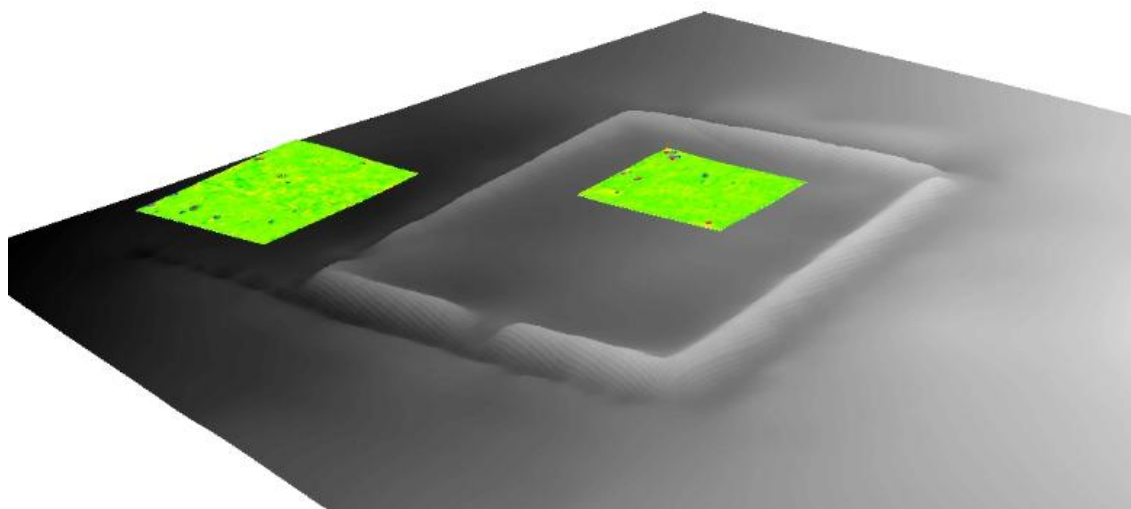
Obr. 12: Pedologické vrty 5 m jižně od objektu a (dole) a v jeho středu (nahore) plochy

2.7 Průzkum detektorem kovů

Průzkum detektorem kovů byl na lokalitě prováděn uvnitř areálu cca. 20 hodin jedním detektorem a 5 hodin dvěma detektory. Tento průzkum bohužel nepřinesl žádné výsledky (nebereme-li v úvahu nálezy recentního stáří (zejména zátky od piva Staropramen) a žádné výsledky nejsou známy ani z průzkumů, které na lokalitě provedli jiní badatelé. Negativní výsledek průzkumu může být kladen za vinu výšce a hustotě místního porostu (výška drnu mnohdy dosahovala až 30 cm), nebo prosté absenci artefaktů, která mohla být zapříčiněna postdepozičními procesy. Je třeba též brát v potaz možnost nelegálního průzkumu detektory kovů, jelikož se jedná o výraznou a snadno zjistitelnou lokalitu, která je v širokém povědomí nejen odborníků, ale i místních a široké veřejnosti. Určité výsledky by v budoucnu mohl přinést průzkum příkopů (i když nálezy z příkopů zcela jistě budou obsahovat splachový materiál z průřezu většiny období (převážně recentní)), nebo pole na severní stranu od areálu v místech, kde se nacházela nástavba na hlavní valové ohrazení.

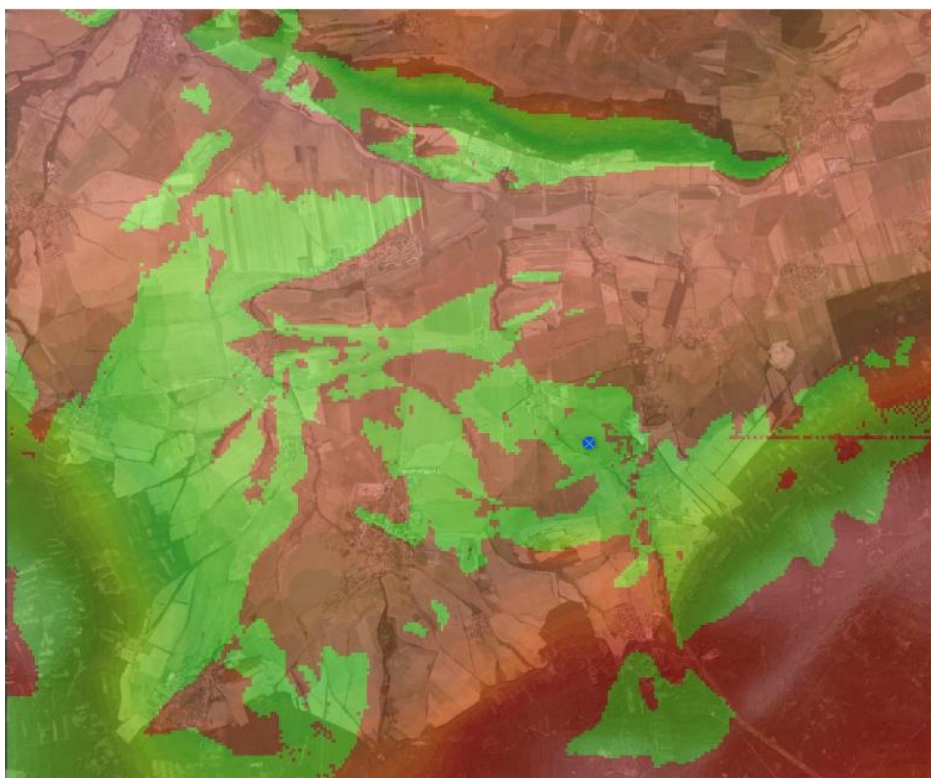
2.8 Výsledky kombinace nedestruktivních metod

3D model, který byl výsledkem zaměření objektu totální stanicí byl následně doplněn o výsledky geofyzikálního výzkumu ve formě rastrového obrázku, který byl lokalizován pomocí GPS souřadnic pořízených v rozích měřených oblastí.

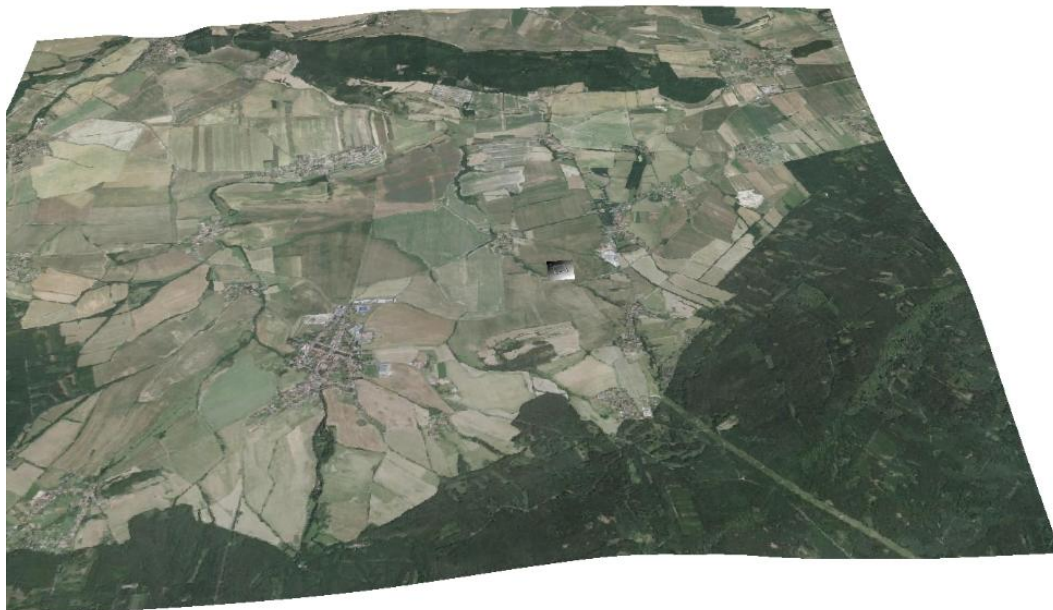
Obr. 13: kombinace zaměření totální stanicí s výsledky geofyzikálního měření

Dále byly použity data ZABAGED 3D (Výškopis), které poskytl Český úřad zeměměřičský a katastrální. Zvolena byla oblast v nejbližším okolí ohrazení u Skříple. Pomocí těchto dat byly vytvořeny 3 analýzy dohlednosti (Pro oblast ohrazení, pro blízký pahorek Šiberna (cca 1,3 km od ohrazení), který má nadmořskou výšku 450 m a pro Charvát, jeden z vrcholů pohoří Hřebeny, který je 625 m n. m.), které mají prokázat nestrategické umístění ohrazení u Skříple.

Obr. 14: Pohledová analýza z lokace ohrazení u Skříple (zeleně zvýrazněné oblasti jsou viditelné, červeně zvýrazněné oblasti z místa pozorování vidět nejsou (výška pozorovatele byla nastavena na 2 metry) – zbylé dvě analýzy jsou uvedeny v obrazové příloze

Posledním výstupem nedestruktivních metod je kombinace 3D modelu okolní krajiny, který byl vytvořen pomocí dat ZABAGED 3D (výškopis) s ortofoto mapou, která byla získána ze serveru CENIA a která byla využita jako textura pokrývající tento 3D model. Nakonec byl tento model ještě doplněn 3D modelem samotného ohrazení, který byl pořízen totální stanicí.

Obr. 15: 3D model okolí ohrazení u Skřiple- pohled z jihu (další náhledy v obrazové příloze)

3. Syntéza

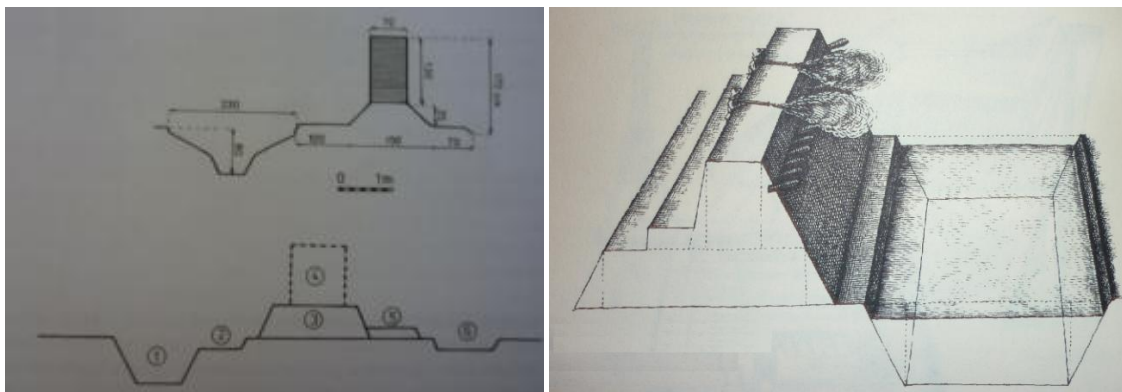
Teoretická část této bakalářské práce si klade za úkol jednak zpracovat kapitulu pojednávající o možných problémech s identifikací objektu, se kterými je možné se setkat a jaký metodický přístup k nim zaujmout. Další kapitola se bude týkat analogií lokality jak v České republice, tak v kontextu střední Evropy. Tato kapitola se zaměří na již dříve zmiňované možné skupiny objektů a to na ohrazené areály z laténského období- viereckschanze a vojenské fortifikace ze 17. století. Poslední kapitola teoretické části bude zaměřena na zasazení lokality do kontextu osídlení v nejbližším okolí. Tudiž bude obsahovat jak stručný přehled o osídlení v době laténské, tak v období třicetileté války (v tomto období budeme sledovat vojenské akce v nejbližším okolí).

3.1 Problém identifikace

Problematikou rozlišování čtyřhranných valových opevnění typu viereckschanze od polních opevnění se zabýval již J. Waldhauser ve svých článcích: Problematika identifikace tzv. viereckschanzen (keltských čtyřúhelníkových valů) a nově zjištěné oppidum v severních

Čechách (1970) a Problém identifikace keltských čtyřúhelníkových valů (Viereckschanzen) v Čechách (1992). Krátké pojednání o tomto problému napsal též P. Meduna ve svém článku Morphology of field fortification of the 17th - 19th centuries (1990). Jako hlavní argument budeme brát čtyřúhelníkový půdorys objektu (ten může splňovat jak raně novověké, polní opevnění, tak objekt typu viereckschanze). V prvním zmíněném článku J. Waldhausera autor přináší několik argumentů, které mají kriticky zvážit původ lokality Markvartice (dnes se již uvažuje o možnosti sekundárního využití laténského ohrazení v novověku (Waldhauser 2001 327-328, Venclová 2008, 35)). Prvním argumentem je postavení objektu na oblasti s potvrzeným laténským osídlením. Tento argument je zcela logický a potvrzuje jak možnost zbudování objektu v době laténské, tak v novověku (otázka na osídlení oblasti v době raného novověku je poměrně zbytečná). Druhým argumentem autora je velikost objektu. V dnešní době se počítá s průměrnou rozlohou viereckschanze $\pm 100 \times 80$ metrů (Murray 2004, 174), zatímco délka jedné strany reduty se pohybuje přibližně mezi 10-40 metry (u čtvercových a trapézových redut, obléhacích redut a nezávislých velitelství (typy raně novověkých, polních fortifikací, které lze zaměnit za viereckschanzen)) (Meduna 1990, 84). Další spíše poznámkou je autorovo zamyšlení nad blízkostí mohylníku, který jistě předcházel posuzovanému objektu. Je pravdou, že mnoho objektů typu viereckschanzen stojí v blízkosti mohylových pohřebišť (Murray 1996, Waldhauser 1970, 330), patrně z jakéhosi sakrálního významu. Na druhou stranu budovat vojenské opevnění v blízkosti mohylníků by ze strategického hlediska nebylo příliš srozumitelné, jelikož mohly by případnému útočnickovi mohli poskytovat krytí při útoku na opevnění (a možnost jejich využití jakožto například předsunutého obranného bodu není příliš pravděpodobná z důvodu neudržitelnosti takového postavení proti jakémukoliv obchvacujícímu útoku). Ve svém druhém článku J. Waldhauser tyto argumenty ještě doplňuje o fakt, že u objektů typu viereckschanze se často (ne však vždy) vyskytuje vyvýšení vnitřního prostoru oproti okolnímu terénu. Dalším znakem je orientace vchodu, který v případě objektů typu viereckschanzen není nikdy orientován k severu (patrně z rituálních důvodů?). U raně novověkých, polních opevnění byl vchod orientován jakýmkoliv směrem, pouze na základě strategičnosti jeho umístění. Jako poslední je ve článku zmíněn argument, že viereckschanze jsou zpravidla postaveny na velmi nestrategických pozicích na svazích a rovinách (Waldhauser 1970, 332), zatímco raně novověká polní opevnění už ze své podstaty musela být lokalizována na místech, která jim poskytovala co nejlepší strategickou výhodu a velmi znatelně se přizpůsobovala charakteru a reliéfu krajiny. Tyto argumenty byly posléze ještě doplněny o fakt, že v blízkosti laténských viereckschanzí se často nachází industriální sídliště, či sídelní areály (např. Venclová 1998, 383).

P. Meduna ve svém článku přistupuje k problematice z opačného směru. Zaměřuje se na možnost, kdy ani průzkum a exkavace uvnitř valového ohrazení nepřinesly přesvědčivé výsledky. Jako řešení navrhuje zaměřit se na samotný val. Zmiňuje totiž fakt, že ačkoliv i v raném novověku se využíval typ ohrazení, jakým jsou obehnané objekty typu viereckschanze (příkop a hlinitý val bez základů, či vnitřní konstrukce, který byl zbudován z materiálu odebraného při kopání příkopu), ale je typologie je zcela odlišná od valů a příkopů, které byly využívány na objektech typu viereckschanze a byl uzpůsoben potřebám, ke kterým byl určen (pro dělostřelectvo, či pro pěchotu). Viereckschanze byly obehnané hlinitým valem ve tvaru obráceného písmene V, který byl na hřebenu opatřen palisádou a příkopem ve tvaru písmene V, zatímco raně novověké polní opevnění mělo konstrukci jak valu, tak příkopu složitější. Pokud se jedná o objekt určený pro využití pěchotou, tak se jeho ohrazení skládá z valu (tzv. parapetu), jehož výška se pohybuje mezi 2-3 metry (u součástí komplexního systému opevnění však až 7 metrů). Parapet byl završen korunou parapetu, která byla nakloněna směrem ven v úhlu 45°-60°. Následovala část nazvaná čelo parapetu, která byla skloněna v úhlu přibližně 80° a jednalo se vlastně o vnější stěnu valu. Z vnitřní strany byl val ještě opatřen tzv. banketem (střelecká lavice), jehož výška se pohybovala mezi 1,2-1,5 metry. Před valem byl ještě často zbudován jakýsi před-příkop (zahlobená berma), jehož hloubka se pohybovala mezi 60-120 centimetry. Příkop byl v úrovni povrchu země široký 3-7 metrů a jeho stěny držely úhel 45°-60°. Ploché dno příkopu mělo šíři 1-5 metrů a bylo položeno 2-3 metry pod povrchem. Valy objektů určených pro dělostřelectvo se skládaly z parapetu, jehož výška byla přibližně 1 metr (takto nízký val byl volen, aby děla mohla pálit přímo přes val). Koruna valu je rovná a nesklopená a často byla doplňována koši s hlínou, které měli poskytovat krytí posádkám obsluhující děla. Tyto koše tvořily jakési cimbuří. V některých případech parapet dosahoval výšky až 2 metry, ale byl doplněn mezerami o výšce 1 metr, které umožňovali přímou palbu děl. Příkopy těchto objektů dosahují až 1 metr hloubky a 3-5 metrů šířky v úrovni země. Stěny příkopů jsou zbudovány v úhlu 60°. Tato data čerpal P. Meduna z příruček J. Naronziwicze- Naronskiho: Budownictwo wojenne, Práce komisjí wojskowo (polovina 17. století) a G. Schwincka: Die Anfangsgünde der Befestigungskunst (polovina 19. století) a poměrně se shodují s reálnými nálezy např. z lokalit Zliv a Svahy (viz Obr. 16.) a jsou potvrzena i dalšími badateli (viz Obr. 17.).

Obr. 16: Vlevo: Ideální model opevnění na základě sondáží a základní složky opevnění rekonstruované na základě sondáží reduty u Svahů a nároží u Zlivů (Matoušek 2006, 149)

Obr. 17: Vpravo: Průřez valem polního opevnění (Klučina 2000, 154))

Vezmeme-li v úvahu všechny tyto argumenty, pak nám vyjde dosavadní přístup badatelů v oblasti určení objektů čistě na základě typologie jejich aspektů. Sestavíme-li tento přístup do série po sobě následujících otázek, pak nám vyjde následující vzorec:

1. Nalézá se čtyřúhelníkové ohrazení v oblasti s laténským osídlením?
2. Odpovídá velikost spíše průměrné velikosti objektu typu viereckschanze, nebo spíše stanoveným velikostem polního opevnění?
3. Vyskytují se v blízkosti objektu mohylová pohřebiště?
4. Má objekt vyvýšenou plochu uvnitř valů oproti okolnímu terénu?
5. Je vchod objektu orientován k severu?
6. Je objekt postaven na strategicky nevýhodné pozici (rovina, ve svahu)?
7. Nachází se v blízkosti ohrazení sídlištní areál, nebo industriální sídliště?
8. Má val a příkop (prokazatelně) konstrukci, jakou lze najít na prokázaných laténských viereckschanzích, nebo má konstrukční prvky, které jsou zmiňované v dobových vojenských příručkách ze 17.-19. století?

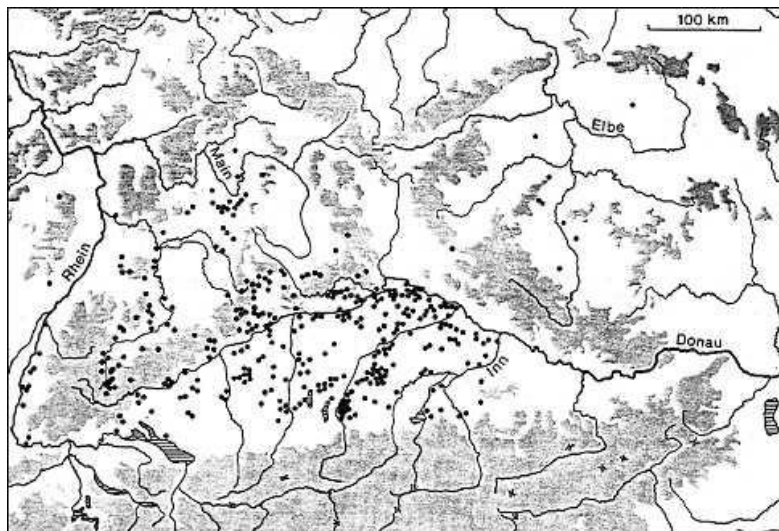
Je však třeba si uvědomit, že odpověď na jakoukoliv z těchto otázek (snad až na otázku číslo 8.) nemůže sama o sobě přinést řešení, zdali se jedná o polní opevnění, nebo o objekt typu viereckschanze. Je na kritickém přístupu archeologa, jak tento problém vyhodnotí. Tato soustava otázek je pouhou metodickou berličkou, o kterou se archeolog může opřít a jejíž výsledky mohou ukázat směrem, kterým by se měl vést další výzkum.

3.2 Analogie k objektu – Viereckschanze

Tzv. viereckschanze jsou spojovány s populací, která obývala Evropu od území dnešní Francie až po Čechy, Moravu a severní Rakousko, a která vyprodukovala tzv. laténskou kulturu. Přesné dendrochronologické datování ze čtyř lokalit typu viereckschanze z jižního Německa (Riedlingen, Fellbach-Schmidlen, Plattling-Pantkofen a Pocking-Hartkirchen) přineslo data v rozsahu 130 let od 181 BC do 51 BC. Tato data spadají do horizontů latén C2 a latén D1, což indikuje, že fenomén viereckschanzí je soudobý s obdobím oppid (Murray 2004, 174).

3.2.1 Rozšíření tzv. viereckschanzí

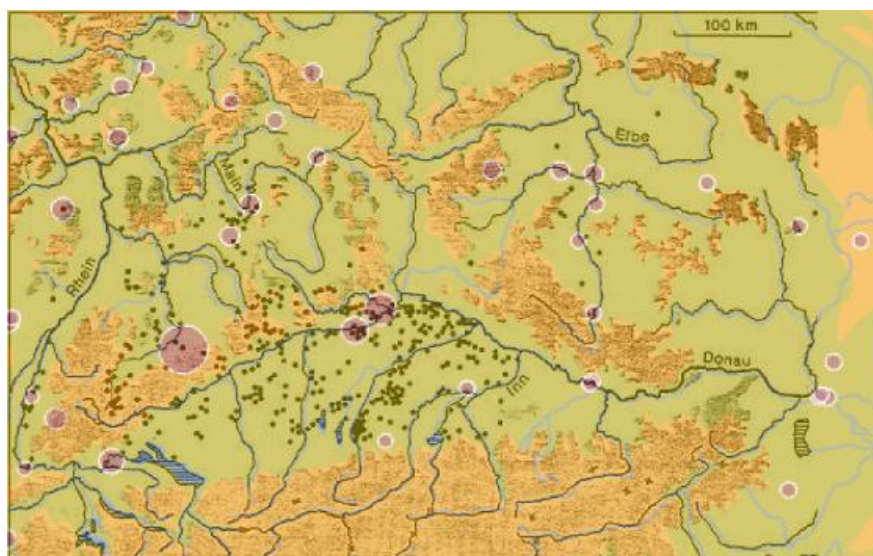
Laténské čtyřúhelníkové ohrazené areály jsou rozšířeny především v jižním Německu (Odtud i jejich název Viereckschanze - něm. čtyřúhelníkový val) a to zejména v povodí Dunaje a jeho přítoků (obr. 18). Ve výrazně nižším počtu jsou pak zastoupeny v České republice, Francii a Švýcarsku (Bittel, Schiek, Müller 1990, obrazová příloha). V České republice se má jednat o lokality Mšecké Žehrovice, Markvartice, Hradiště u Malovic, Třebesko 1-2, Kučeř, Bělčice (Waldhauser 1992, 555-556), Luděřov, Rakovice (potvrzené) a dle článku P. Drdy, J. Waldhausera a M. Čížmáře i Skřípel, Radětice, Češov 1-2, Závist- šance, Závist- Akropole a Těšínov (sporné)(Drda, Waldhauser, Čížmář 1971, 288-291)

Obr. 18: Rozšíření čtyřúhelníkových ohrazených areálů v Evropě (Bittel, Schiek, Müller 1990)

Vezmeme-li v úvahu současnost viereckschanzí a oppid, tak zcela přirozeně vyvstává otázka: Jaký vztah mezi nimi panoval? Ve svém článku se P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář domnívají, že souvislost mezi oppidy a viereckschanzemi je vysoce pravděpodobná. Toto tvrzení stojí na dvou hlavních argumentech. Jedním z nich je výše zmíněná současnost oppid a keltských čtyřúhelníkových areálů. Druhým argumentem má být jejich vzájemná blízkost, mnohdy dokonce koexistence na stejné lokalitě (Donnesberg, Závist, Mont Beuvray)(Drda, Waldhauser, Čižmář 1971, 288, 290)

Dále P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář rozdělují viereckschanze podle vzdálenosti od nejbližšího oppida a rozdělují je do tří kategorií. Viereckschanze, které se nacházejí přímo na území oppida, čtyřúhelníková ohrazení v blízkosti oppida a viereckschanze ve větší vzdálenosti od oppida, nebo ležící mimo osídlenou krajinu (viz kombinovaná mapka viereckschanzí a oppid na obr. 19.) (Drda, Waldhauser, Čižmář 1971, 288-291). Toto rozdělení však odmítá K. Kristiansen ve své studii *Europe before history* z roku 1998 (353), kde čtyřúhelníkové areály ležící na území oppid považuje za svatyně, které mají podobnou konstrukci, jako viereckschanze (jako příklad Kristiansen uvádí čtyřúhelníkové ohrazení na oppidu Manching, které však není přímo v oppidu, ale 1,4 km jižně od oppida (Koch 2006, 1246) a spadá tak do druhé skupiny (tj. čtyřúhelníková ohrazení v blízkosti oppida)), ale objektům ležícím mimo plochu oppid nepřiznává sakrální charakter a pracuje s označeními komunal meeting places a chiefly farms (shromaždiště a panské dvorce) a tudíž za viereckschanze považuje pouze lokality ležící mimo oppida. Toto rozdělení opírá o publikaci N. Venclové (1998, 384)

Obr. 19: Kombinace mapy čtyřúhelníkových areálů v Evropě (Bittel, Schiek, Müller 1990) a mapy oppid v Evropě (www.oppida.org)

Přihlédneme-li k rozdělení čtyřúhelníkových ohrazených areálů podle článku P. Drdy, J. Waldhausera a M. Čižmáře a zaměříme-li se na první skupinu areálů, kterou tvoří již výše zmíněné čtyřúhelníkové ohrazení, která se nalézají přímo na lokalitách samotných oppid, můžeme konstatovat, že sem patří Donnersberg s jeho charakteristickým čtyřhranným opevněním v centrální části (Schwarz 1959). Možné je také, že do této skupiny náleží i „akropolis“ oppida Závist, která se může počítat k této skupině, ačkoliv se nejedná o klasické čtyřhranné opevnění (Jansová 1966, 140). Akropole Závisti má rozlohu pouhých 30x30 metrů, což je v porovnání s ostatními viereckschanzemi velmi málo (průměrná rozloha čtyřúhelníkových ohrazených areálů činí 80x100 metrů (Murray 2004, 174)) a ačkoliv jí P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář zařadili do této skupiny, J. Waldhauser je ve své encyklopedii Keltů z roku 2001 již opatrnější a akropoli oppida Závist řadí pod svatyně uvnitř opevnění a odděluje jí od pojmu viereckschanze (P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář 1971, 288, Waldhauser 2001, 95). Další svatyně, které byly součástí širší aglomerace, byly nalezeny v Roseldorfu. Tato svatyně dosahovala rozměrů 25x25 metrů a byla opatřena příkopem ve tvaru obráceného písmena V, který byl v úrovni zemského povrchu 3 metry široký a 1-1,2 metru hluboký (Holzer 2009, 54). Jako další možný objekt typu viereckschanze, který by spadal do této skupiny P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář zmiňují Mont Beuvray s „la Terrasse“, rohovou, prostorově oddělenou plošinu s rozměry 110x92 metrů. Plošinu obklopuje val s příkopy a je položena na druhém nejvyšším bodě oppida. Toto místo bylo vykládáno J.-G. Bulliotem jako pozůstatek římské pevnosti, v níž měly být umístěny dvě kohorty Marka Antonia (Bulliot 1899, XIV). Avšak proti tomuto výkladu však mluví fakt, že lokalita neukazuje pro římskou pevnost charakteristickou podobu. Dalším argumentem proti tomuto tvrzení může být fakt, že se v nejbližším okolí celá staletí dodržuje tradice sakrálního významu tohoto místa (Bulliot 1899). Proto se autoři přiklánějí spíše k názoru, že se jedná spíše o kultovní místo z předřímského horizontu oppida Bibracte. Resolutně můžeme říci, že očitě nebyla žádná pevná forma pro kultovní místa uvnitř laténských oppid (P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář 1970, 292)

Další skupinou mají být čtyřúhelníková ohrazení v blízkosti oppida. P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář do této skupiny zařadili viereckschanze vzdálené 1,4 km od oppida Manching, dvě viereckschanze ve vzdálenosti 2,5 km a třetí v jeho nejbližší blízkosti. Dále se domnívají, že sem patří i čtyři ohrazené areály v blízkosti oppida Finsterlohr (Schwarz 1959). Z Českého území pak zmiňují Závist s čtyřhranným opevněním, které se bezprostředně napojuje na opevnění na návrší, Češov (není potvrzeno, zda se jedná o oppidum (Waldhauser 2001 184-185)) se dvěma ohrazeními ve vzdálenosti 200-400 metrů, čtyřhranné ohrazení

u Kučeře, které leží 4 km od Zvíkova (opevněné castellum (Waldhauser 2001, 536)) a 6 km od oppida Nevězice. Pro Moravu je pak uvedena nejvýchodněji položená viereckschanze u Luděrova, která leží 14 km od oppida na Starém Hradisku (P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář 1970, 290)

Poslední skupinou jsou čtyřhranná opevnění ve větší vzdálenosti od oppida nebo ležící mimo hustě osídlenou krajinu. K této skupině pro Čechy patří Markvartice, Mšecké Žehrovice, Třebesko, Hradiště u Malovic a možná i Skřípel. Je třeba si uvědomit, že u většiny oppid čtyřhranná opevnění nejsou známá. To je možné vysvětlit několika různými způsoby. Okolí možná bylo nedostatečně prozkoumáno, nebo mohlo například existovat rozdílné vnímání sakrálních činností a jejich promítnutí do hmotné kultury v různých částech střední Evropy (například střední Německo, Karpatská kotlina). Je též možné, že řada čtyřhranných opevnění mohla být zničena díky orbě, jako Schnackenwert u Schweinfurtu (P. Drda, J. Waldhauser a M. Čižmář 1970, 291).

3.2.2 Funkce viereckschanzí

Funkce viereckschanzí, je stále předmětem debat. Někteří badatelé tvrdí, že se jedná o opevněné obytné dvorce, které však nelze považovat za běžné sídelní objekty, ale naopak za objekty velkého významu, které obývaly osoby výjimečného postavení (např. velmoži, či druidové, kteří náleželi k elitě keltského obyvatelstva)(Čižmářová 2004, 48, Venclová 1998, 384). Jiní badatelé pak tvrdí, že se jedná o svatyně s obětními šachtami, čemuž by nasvědčovaly i některé nálezy (hlava keltského hérao ze Mšeckých Žehrovic, dřevěné plastiky jelenů z Felbach-Schmiedenu v Badensku-Würtembersku apod.) (Bittel et al. 1990, Murray 1996, Wieland 1999, Waldhauser 2001). Významné množství těchto areálů bylo postaveno na dříve existujících pohřebištích (Murray 1996, Waldhauser 1970, 330), z čehož lze vyvést domněnku o sakrálním využití areálů, jelikož stavitelé si pravděpodobně byli vědomi blízkosti pohřebiště (mnohdy mohylového) a nejspíše pro ně mělo nějaký (pravděpodobně spirituální) význam. Pro (alespoň částečně) profánní využívání čtyřúhelníkových ohrazených areálů však svědčí nejen výzkum N. Venclové z let 1979-1988, který na lokalitě Mšecké Žehrovice prokázal výrobu železa (6 objektů, jedno depozitum hutnické strusky v sekundární poloze a dva izolované struskové slitky), zpracování švartny (56.7 kg švartny, artefakty ze všech fází výroby, 5 brousků) a kovářství (22 kusů kovářské strusky včetně několika plankonvexních

slitků). Tyto aktivity jsou ovšem na této lokalitě spojovány spíše s industriálním sídlištěm z horizontu LT B2-C1, které zdejšímu ohrazení předcházelo a nějakou dobu s ním zřejmě koexistovalo (Venclová 1998, 379).

Obr. 20: Vlevo: Kresebná rekonstrukce viereckschanze Bofingen jakožto panského dvora (Vieland 1999, taf. 12/13)

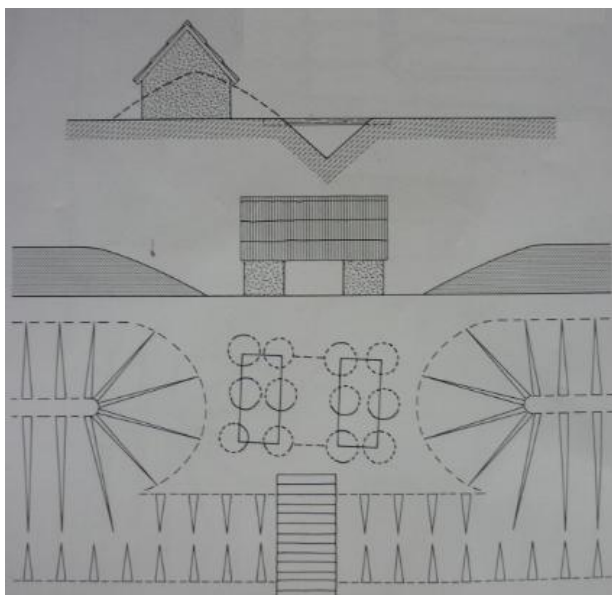
Obr. 21: Vpravo: Kresebná rekonstrukce viereckschanze jakožto svatyně

<http://www.volny.cz/libomysl/praskolesy.htm>

3.2.3 Popis viereckschanzí

Klasicky se čtyřúhelníkový ohraničený areál (viereckschanze) skládá z příkopu s průřezem ve tvaru písmene V, a jednoduchého valu, který byl zbudován z materiálu odebraného při kopání příkopu. Hlinitý val bez jiné konstrukce či základu bývá v rozích vyvýšen a je možné počítat s palisádou, která se v době využívání valu táhla po hřebenu valu jakožto další forma fortifikace (Waldhauser 2001, 96). Val je přerušen v místě vchodu do areálu. U vstupu je často prokázána dřevěná konstrukce-brána (např. Pliezhausen-Rübgarten, nebo Esslingen-Oberesslingen (Bittel, Schiek, Müller 1990, 38-39)), která zamezovala přístupu do objektu. Příkop obíhá celý areál nepřerušen ani v místě vchodu (příkop tedy nutně musel být přemostěn, případně se dá pracovat s myšlenkou padacího mostu spouštěného z konstrukce brány) (Murray 2004, 174). Vchod do objektu nikdy nesměřoval k severu a viereckschanze povětšinou leží na svahu ve strategicky nevýhodných pozicích (Waldhauser 1970, 332), z čehož lze usuzovat, že obranný charakter a využití jakožto vojenské fortifikace nebyl pro tento typ stavby prioritou, avšak příkop a valy nasvědčují zájmu o zabezpečení objektu a možné využití jakožto refugiální stavby (tj. stavby využívané jako útočiště v dobách nebezpečí). Valy mívají půdorys tvaru pravidelného čtverce, či obdélníka, jehož rozměry se pohybují od 50 do 200 m, ale většina lokalit má rozměry valů okolo 80x100 m a uzavírají plochu o přibližné rozloze 1 ha (Waldhauser 2001, 96, Murray 2004, 174). Okolo 5 % všech

areálů má jeden či více vnitřních areálů oddělených valem, či venkovních rozšíření (např. Plattling-Pankofen v Bavorsku a Mšecké Žehrovice v České republice) (Murray 2004, 174).

Obr. 22: Konstrukce brány viereckschanze Pliezhäusen-Rübgarten (Bittel, Schiek, Müller 1990, 39)

Vnitřní prostor čtyřúhelníkových ohrazených areálů je často na různých lokalitách velmi rozdílný co do charakteru, počtu a rozložení staveb a prvků, jako například studny, ohniště, jámy a budovy (Murray 2004, 178). Nízký počet staveb uvnitř areálu, jaký mají například lokality Holzhausen, Arnstorf-Wiedmais a Fellbach-Schmidlen, může indikovat krátkodobější, nebo přerušované osídlení (Schwarz 1959). Jiné lokality (Bopfingen-Flochberg a Plattling-pankofen) obsahují vyšší počet objektů a mocnější kulturní vrstvy, které naznačuje dlouhodobějšímu osídlení. Studny, které jsou často opatřeny výdřevou (Riedlingen, Fellbach-Schmidlen, Plattling-Pantkofen a Pocking-Hartkirchen), a budovy se zalomenou verandou jsou známé z mnoha laténských čtyřúhelníkových ohrazení, avšak nemusejí se nalézat na všech (Murray 2004, 178).

3.2.4 Viereckschanze v ČR

Jak již bylo řečeno výše, v ČR můžeme za viereckschanze s určitou jistotou označit 9 objektů (Mšecké žebrovice, Markvartice, Třebosko 1-2, Kučeř, Bělčice, Luděřov, Hradiště u Malovic a Rakovice). Vezmeme-li v úvahu jejich průměrné rozměry a porovnáme-li je s průměrnými rozměry viereckschanzí ($\pm 100 \times 80$ metrů), které udává Murray (2004, 174),

pak nám vyjde, že průměrné hodnoty pro ČR jsou nepatrně vyšší. Průměrné rozměry viereckschanzí v ČR dosahují hodnoty 117,94x87,41 metrů. Dále bylo zjištěno, že v ČR se viereckschanze vyskytují ve výškách 340-550 m. n. m. a (s výjimkou Bělčic) jsou položeny v blízkosti (do cca. 200 metrů) menších vodotečí.

Lokalita	Delší strana (m)	kratší strana (m)	nadmořská (m. n. m.)	výška
Bělčice	107	101	536	
Hradiště u Malovic	120	90	460	
Kučer	68	65	470	
Luděrov	115,75	108,5	344	
Markvartice	165	110	340	
Mšecké žehrovice	190,75	91,75	430	
Rakovice	115	80	455	
Třebsko 1	97	67,5	550	
Třebsko 2	83	73	535	
Průměr	117,9444444	87,41666667	457,7777778	
Skřípale	125	105	365-370	

Tab. 1 rozměry a nadmořská výška viereckschanzí v ČR, jejich průměr a porovnání s ohrazením u Skřípale (u nepravidelných objektů (Markvartice) byl použit průměr delších stran a průměr kratších stran)

3.2.5 Konkrétní analogie- Viereckschanze

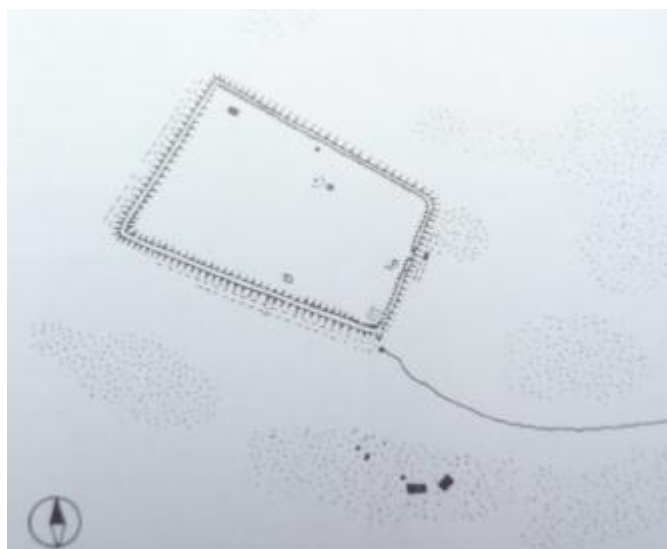
Konkrétní analogie kvalovému ohrazení poblíž Skřípale je možné vybírat pouze dle znaků a parametrů, které jsou bezpečně doložené na obou lokalitách (zde je problematická především zkoumaná lokalita, z důvodu absence movitých artefaktů, poznatků, či průkazných výsledků nedestruktivního průzkumu). Musíme se tedy zaměřit především na valové ohrazení a příkop. Přesné zaměření totální stanicí nám v tomto případě může podat důležité informace. Ke každé lokalitě byla přiřazena tabulka s odpověďmi na vzorové otázky, které byly nadneseny v kapitole 3.1 Problém identifikace.

Odpovíme-li na tyto otázky pro ohrazený areál u Skřípale a doplníme je do samostatné tabulky, pak nám vznikne vzor pro porovnání s tabulkami pro ostatní lokality

1.	Ano. Laténské osídlení <u>Hořovicka</u> bylo prokázáno povrchovými sběry (Stolz 2003)
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k nadprůměrně velikým objektům typu <u>viereckschanze</u> .
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytují.
4.	Vnitřek objektu není výrazněji vyvýšený vůči okolní úrovni povrchu země.
5.	Ne. Vchod je situován k západu.
6.	Ano. Objekt je na mírném svahu.
7.	Povrchovými sběry, které provedl D. Stolz byl identifikován sídlištní areál ve vzdálenosti asi 50 metrů od objektu
8.	Příkop i val mají jednoduchou konstrukci ve tvarech písmene V (příkop) a obráceného V (val). Tento typ konstrukce je využíván u objektů typu <u>viereckschanze</u> .

Tab. 2 Odpovědi na vzorové otázky- Skřípel

3.2.5.1 Markvartice

Obr. 23: Ohrazený areál u Markvartic s vyznačeným „vyschlým potokem“ (Waldhauser 2001, 328)

Čtyřúhelníkové valové ohrazení ležící mezi Markvarticemi a Hřmenínem na Jičínsku je trapézového půdorysu s rozměry 180x150x125x95 m. Valové ohrazení je zachovalé jen z části. Příkop průřezu ve tvaru písmene V byl v úrovni povrchu země široký až 5 m a sahal do hloubky

2,5m. Vchod byl situován u středu východního valu. Příkop před vchodem nebyl přerušen a byl patrně přemostěn. Lokalita byla datována metodou radiokarbonového datování uhlíků z vnitřku areálu do 4.-2.století BC (Waldhauser 2001, 327). Lokalita byla vybrána na základě podobnosti rozměrů a konstrukce valu. Také příkop je podle J. Waldhausera ve svém nejnižším bodě napojen na vyschlý pramen. Je možné, že se jednalo o stejný odvodňovací systém, jaký má ohrazení u Skříple.

1.	Ano	✓
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k nadprůměrně velikým objektům typu <u>viereckschanze</u> .	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytují.	✓
4.	V současné době je dochován pouze severní a jižní val. Zbytek objektu je rozorán, ale terén nenasvědčuje tomu, že by byl vnitřek areálu vyvýšen	✓ ?
5.	Ne. Vchod je situován k východu.	✓
6.	Ano. Objekt je na mírném svahu.	✓
7.	Ano. V blízkosti areálu bylo nalezeno sídliště s množstvím materiálu prokazujícím industriální činnost. Je prokázáno, že sídliště bylo soudobé s valovým ohrazením.	✓
8.	Příkop i val mají jednoduchou konstrukci ve tvarech písmene V (val) a obráceného V (příkop). Tento typ konstrukce je využíván u objektů typu <u>viereckschanze</u> .	✓

Tab. 3 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Markvartice

(Informace čerpány z Waldhauser 2001, 327-328)

3.2.5.2 Pocking-Hartkirchen

Obr. 24: 3D vizualizace viereckschanze Pocking- Hartkirchen (© ArcTron 3D GmbH 2011 - All Rights Reserved)

Viereckschanze objevená roku 1984 v Pocking-Hartkirchen v blízkosti Rakousko-německých hranic, měla čtvercový půdorys o rozměrech 101x102 m. Tento objekt musel bohužel v roce 1996 ustoupit nové bytové výstavbě. V rámci co nejlepší dokumentace bylo přistoupeno k digitálnímu zachycení všech nálezů, které se na lokalitě dochovali ve velmi dobrém stavu (např. studna s dubovou výdřevou, která byla datována pomocí C¹⁴ do 1. Století BC), které bylo v roce 2007 završeno 3D modelem, který zachycoval rekonstrukci objektu. Zaznamenána je i vnitřní zástavba areálu (Schaich 1998, Wanding 2011). Tato lokalita byla vybrána, jelikož zde, stejně jako u Markvartic a Skříple, byl příkop opatřen odvodňovací strouhou. Tato lokalita navíc nese mnoho podobných znaků jako ohrazení u Skříple (viz Obr. 24.)

1.	Ano	✓
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k průměrně až lehce nadprůměrně velikým objektům typu viereckschanze.	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Vyvýšení vnitřní plochy není zmiňováno	✓
5.	Ne. Vchod je situován k jihozápadu.	✓
6.	Ano. Objekt byl lokalizován na rovině.	✓
7.	Sídlištní areál mimo valové ohrazení není zmíněn	✗

8.	Příkop i val měli jednoduchou konstrukci ve tvarech písmene V (val) a obráceného V (příkop). Tento typ konstrukce je využíván u objektů typu viereckschanze.	✓

Tab. 4 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab 2.- Pocking-Hartkirchen

(Informace čerpány ze Schaich 1998, Wanding 2011)

3.2.5.3 Mšecké Žehrovice

Obr. 25: Ohrazený areál u Mšeckých Žehrovic (Waldhauser 2001, 345)

Čtyřúhelníkové ohrazení ležící u Mšeckých Žehrovic na Rakovnicku má půdorys nepravidelného obdélníku s rozměry 194x93,5x187,5x90 m. Valové ohrazení bylo vybudováno v období LT C2-D1 leží na ploché vyvýšenině s valy vysokými až 2m vůči okolní úrovni země, ale nad vnitřní plochou areálu jsou vyvýšeny pouze 0,5m. Areál měl vzniknout na území sídliště z období LT C1/C2 Ohrazení se skládá ze dvou částí, jejichž vchody jsou orientovány k východu (Venclová 1998, 375-384, 2008, 35, Waldhauser 2001, 345). Lokalita byla vybrána na základě podobnosti rozměrů a konstrukce valů a valové nástavby (zde spíše druhý areál)

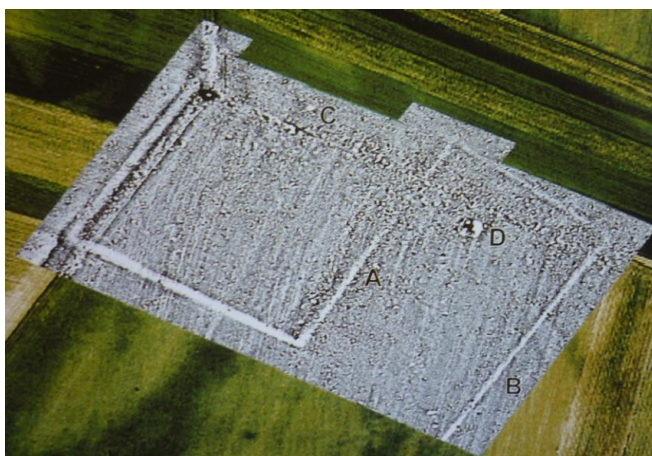
1.	Ano	✓
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k nadprůměrně velikým objektům typu viereckschanze.	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Ano. Plocha uvnitř areálu je vůči okolnímu povrchu země vyvýšená.	✗

5.	Ne. Vchody jsou situovány k východu.	✓
6.	Ano. Objekt je lokalizován na mírném svahu.	✓
7.	Ano. V blízkosti areálu bylo nalezeno sídliště s množstvím materiálu prokazujícím industriální činnost. Je prokázáno, že sídliště koexistovalo s valovým ohrazením.	✓
8.	Příkop i val měli jednoduchou konstrukci ve tvarech písmene V (val) a obráceného V (příkop). Tento typ konstrukce je využíván u objektů typu viereckschanze.	✓

Tab. 5 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Mšecké Žehrovice

(Informace čerpány z Venclová 1998, 2008, 35, Waldhauser 2001, 345)

3.2.5.4 Mengen-Ennetach

Obr. 26: Výsledky geofyzikálního průzkumu viereckschanze Mengen-Ennetach: A) ohrazení B) přístavba C) studna, nebo šachta D) pozůstatek studny, šachty, nebo domu (Wieland 1999- obrazová příloha 2)

Toto čtyřúhelníkové ohrazení objevené roku 1989 leteckou prospekci v okrese Sigmaringer (Bádensko-Württembersko) má půdorys čtverce s délkou stran přibližně 100 metrů. Roku 1998 zde byl proveden výzkum. Příkop, který se táhl před valem, byl v úrovni povrchu země 6 metrů široký a dosahoval do hloubky pouze 1,2 metru. Jeho dno bylo netypicky ploché a 2,5 metru široké. Tento jev je vysvětlován rychlým usazováním zvodnatělých vrstev, které vyplnily původní dno příkopu ve tvaru písmene V (Wieland 1999, 174-175). Tento objekt je doplněn přístavbou (viz Obr. 26.), která je typologicky podobná té, jaká se vyskytovala u Skříple. Zajímavý je též objekt, který je na Obr. 26. označen písmenem D. autor tento objekt popisuje jako pozůstatek studny, šachty, či domu. U ohrazení u Skříple se v těch samých místech nachází velmi nápadná deprese, která zadržuje vodu (viz Obr. 27.), která však mohla vzniknout recentní aktivitou a nemusí mít s ohrazením žádnou souvislost.

Obr. 27: vodou vyplněná deprese v místech přístavby ohrazení Skřípel (foto J. John, v pozadí autor práce při geofyzikálním měření)

1.	Ano	✓
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k průměrně až lehce nadprůměrně velikým objektům typu viereckschanze.	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Vyvýšení vnitřní plochy není zmiňováno	✓
5.	Pozice vchodu není jasně rozpoznatelná.	?
6.	Ano. Objekt byl lokalizován na mírném svahu.	✓
7.	Sídlištní areál mimo valové ohrazení není zmíněn	✗ ?
8.	Val se nedochoval a příkop je zakončen plochým dnem. Usuzuje se, že se původně jednalo o příkop s průřezem ve tvaru písmene V, který byl zanesen usazováním zvodnatělých vrstev.	?

Tab. 6 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Mengen-Ennetach

(Informace čerpány z Wieland 1999, 174-176)

3.2.5.5 Ladenburg

Obr.28: Relikt viereckschanze Ladenburg (Wieland 1999, 177)

Toto čtyřúhelníkové ohrazení bylo nalezeno roku 1980 u Ladenburgu v okrese Rýn Neckar (Bádensko-Württembersko). Z celého ohrazení byly zachyceny 3 valy a valová přístavba. Severní strana valu, ze které dále vybíhá přístavba, měří 97 metrů. Západní část se dochovala v délce 42,5 metru a strana východní v délce 65 metrů. Příkop u severního valu je 4,5 metru široký a 1,6 metru hluboký a zužuje se až na rozměry 3,6 metru šířky a 1,5 metru hloubky. Přístavba vybíhá směrem k severo-severo-východu do vzdálenosti 57m a stáčí se směrem k východu, kam ubíhá dalších 18 metrů a mizí (Wieland 1990, 178). Lokalita byla vybrána na základě typologické podobnosti přístavby.

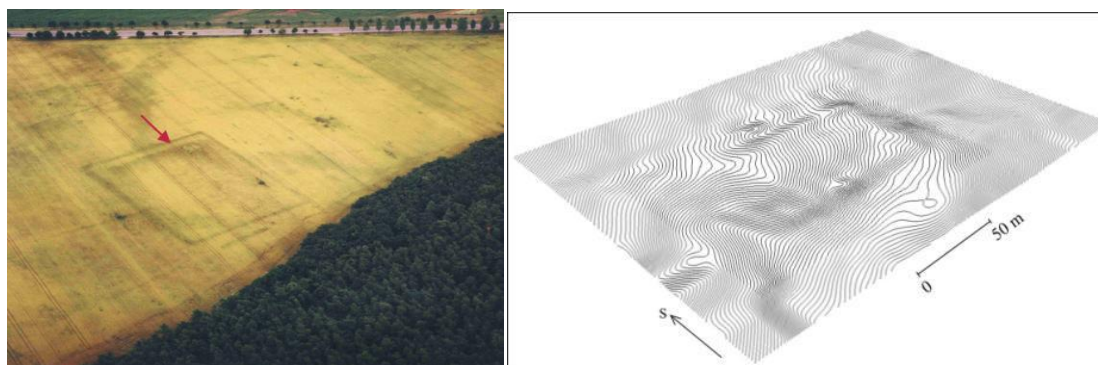
1.	Ano.	✓
2.	Je otázkou, jaká byla úplná velikost původního ohrazení, ale na základě dochovaných rozměrů se dá usuzovat, že se jedná o průměrně velký objekt typu viereckschanze.	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Vyvýšení vnitřní plochy není zmiňováno.	✓
5.	Pozice vchodu není jasně rozpoznatelná.	?
6.	Ano. Objekt byl lokalizován na rovině.	✓
7.	Sídlištní areál mimo valové ohrazení není zmíněn.	✗

		?
8.	Konkrétní konstrukce valu a příkopu není zmíněna.	?

Tab. 7 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Ladenburg

(Informace čerpány z Wieland 1999, 177-179)

3.2.5.6 Rakovice

Obr. 29: Vlevo: Letecký snímek čtyřúhelníkového ohrazení a pozice výzkumu. Foto: M.Gojda (Foster, Venclová, Křivánek 2004)

Obr. 30: Vpravo: Vrstevníkový model čtyřúhelníkového ohrazení (Foster, Venclová, Křivánek 2004)

Čtyřúhelníkové ohrazení, které bylo objeveno leteckou prospekci v roce 2001 u Rakovic na základě porostových příznaků v obilí. Následně zde byl proveden archeologický výzkum (P. Foster), geodetický a geofyzikální průzkum (R. Křivánek) a detailní povrchový průzkum (D. Dreslerová). V současné době již téměř rozorané ohrazení (částečně se dochoval pouze východní a jižní val) dosahovalo rozměrů 115x80 metrů. Zjišťovací sonda byla položena v jihovýchodním rohu tak, aby protнула příkop. Touto sondou bylo potvrzeno latéské stáří lokality a též byl objeven dosud neznámý prvek obkládání vnitřní stěny valu kameny (Foster, Venclová, Křivánek 2004)

1.	Ano.	✓
2.	Objekt se svou velikostí jasně řadí k průměrně velikým objektům typu viereckschanze.	✓
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Vyvýšení vnitřní plochy není zmiňováno.	✓

5.	Pozice vchodu není jasně rozpoznatelná.	?
6.	Ano. Objekt byl lokalizován na rovině.	
7.	Sídlištní areál mimo valové ohrazení není zmíněn.	?
8.	Konkrétní konstrukce valu a příkopu není zmíněna.	?

Tab. 8 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Rakovice

(Informace čerpány z Foster, Venclová, Křivánek 2004)

3.3 Analogie k objektu – Polní opevnění

Dalším možným vysvětlením původu valů u Skříple je, že se jedná o polní opevnění z dob třicetileté války, tzv. redutu. Tento typ fortifikace je na našem území spojován především s obdobím třicetileté války, která probíhala v letech 1618- 1648 a to zejména třemi z jejích fází. Válkou Česko-falckou (1618-1623 (na našem území prakticky pouze do bitvy na Bílé hoře 8. 11. 1620)) a válkou Švédskou (1630-1635) a válkou Švédsko-francouzskou (1635-1648). Našeho území se dotkly švédské kampaně Gustava II. Adolfa, Johana Banéra a Lennarta Torstensonova.

3.3.1 Švédské šance

Jakkoliv mohou být místní názvy nespolehlivým ukazatelem na původ označovaného místa, je třeba si uvědomit, že třicetiletá válka je již novověkou událostí a názvy lokalit, které se k ní pojí, mohou již vycházet z reálných základů. Pro území české republiky existuje takových místních názvů přehršel. Není proto překvapující, že i Skřípelské ohrazení bylo v 19. století připisováno právě švédskému vojsku, konkrétně vojsku pod vedením Johana Banéra (Čermák 1871, 483). Fenomén místopisného názvu švédské šance s sebou nese dvě zajímavé stránky. Jednak si obyvatelstvo výraz šance spojuje s novověkými válkami. Druhou zajímavostí je, že ačkoliv byly válečné postupy a strategie velmi podobné u obou válčících armád, tak veškeré šance jsou místopisně přisuzovány švédskému vojsku, a ani jedny císařskému vojsku. A tak se území české republiky doslova hemží švédskými šancemi (např. švédské šance na vrchu Valy

u Lázní Kynžvartu, šance u Volar, šance na Pumberkách u Chrudimi, na Chlumu atd.)(Sklenář 1999, 142). Je však důležité si uvědomit, že i když by šance byly za třicetileté války využívány některým ze zúčastněných vojsk, tak to nemusí znamenat bezpodmínečně prokázaný původ lokality. Pořád zde existuje častokrát doložená možnost sekundárního využití.

3.3.2 Typologie redut

Reduta je typem fortifikace, který se dělí do několika skupin dle půdorysu. Základními morfologickými typy jsou s trapézovým, obdélníkovým, pětiúhelným a šestiúhelným půdorysem. Tento typ fortifikace mohl být buď samostatným opěrným bodem v krajině, nebo mohl být součástí většího a propracovanějšího systému opevnění, který většinou kombinoval více typů fortifikací, aby co nejlépe sloužil určitému účelu (vojenský tábor, obléhací opevnění aj.). Toto morfologické členění bylo navíc rozděleno dle konkrétních účelů, ke kterým bylo opevnění primárně koncipováno. Zatímco mnohaúhelníkové reduty, které navíc mohly být v rozích doplněny o bastiony, byly koncipovány pro pěchotu, tak dělostřelecké baterie byly nejčastěji chráněny obdélníkovitými redutami (Meduna 1990, 78). Oba dva tyto typy využívaly morfologie a charakter krajiny pro získání co nejlepšího strategického postavení pro daný účel (např. postavení dělostřeleckých baterií na vysoko položené místo s dobrým výhledem). Toto rozdělení bylo kromě půdorysu znát i na samotné konstrukci valu. Valy pěchotní a dělostřeleckého opevnění mají velmi rozdílné rozměry a prvky (viz kapitola 3.1 problém identifikace). Z výše uvedených typů redut nás budou zajímat reduty s obdélníkovitým a trapézovým půdorysem, jelikož pouze ty je možné zaměnit za ohrazení typu viereckschanze. V období 16. století se již jednalo o značně zastaralý typ opevnění, který byl zpravidla využíván pouze u fortifikací menších rozměrů a menšího významu, jelikož v této době se již často přistupovalo k tzv. bastionovému opevnění, které z formy jednoduchých redut vycházelo (viz Obr. 31.). Jednalo se vlastně o reduty doplněné bastiony, pětiúhelníkovými baštami v rozích reduty, které zastávaly flankovací funkci (Kupka 2001, 92-93).

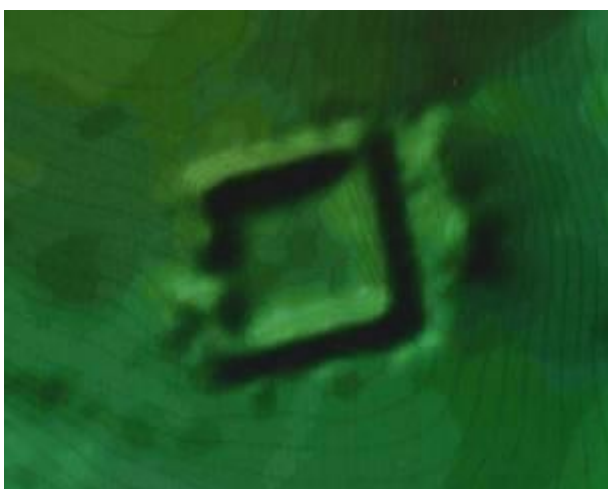

Obr. 31: Výřez z dobové rytiny znázorňující obléhací opevnění stavovského vojska při obléhání Plzně: obléhací tábor opatřený bastiony a malá obdélníková reduta jakožto přímá součást obléhacího opevnění (Theatrum Europaeum)

3.3.3 Konkrétní analogie- Polní opevnění

Platí zde stejný postup jako v kapitole 3.2.4 Konkrétní analogie- Viereckschanze

3.3.3.1 Dolina (Mosty u Jablůnkova)

Obr. 32: Reduta u Mostů u Jablůnkova (Krůl 2010, 13)

Tato reduta je součástí komplexu 18 fortifikačních staveb z 18. století vybudovaných v prostoru slezsko-uhersko-polské hranice. Tento komplex zde měl plnit

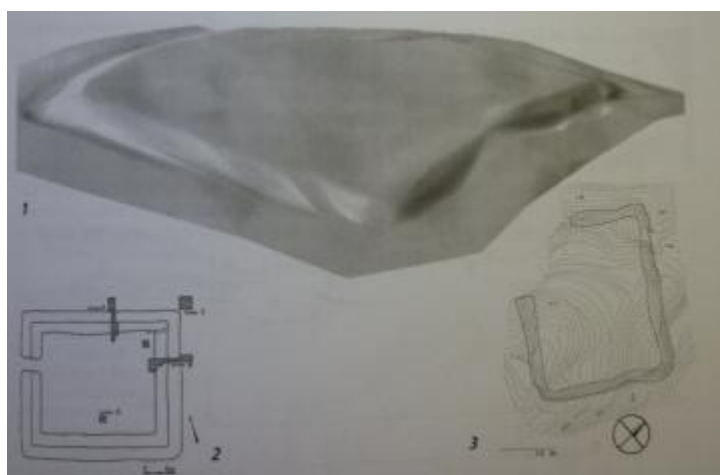
především strážní funkci. Samotná reduta je čtvercového půdorysu s rozměry 25x25 m. Suchý příkop je již dnes sotva znatelný. Prvně je reduta prokazatelně zaznamenána na Wielandově mapě z roku 1736. Položena je na svahu nad současnou komunikací, která leží přibližně ve stejných místech, kde v letech 1736-1799 vznikala nová císařská silnice. Reduta tedy patrně měla dohlížet nad tímto úsekem. Na dohled této reduty leží tzv. Velká šance (reduta hvězdicového tvaru)(Krůl 2010).

1.	Ne	✘
2.	Velikost objektu spadá pod míry stanovené pro tento typ polního opevnění	✘
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✔
4.	Ne. Plocha vnitřního areálu není vyvýšená vůči okolní úrovni země	✔
5.	Ne. Vchody jsou situovány k západu	✔
6.	Ano. Objekt je lokalizován na svahu, který je skloněn od severu k jihu	✔
7.	Ne	✘
8.	Konstrukční prvky valu a příkopu nejsou zmiňovány	?

Tab. 9 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Mosty u Jablůnkova (Dolina)

(Informace čerpány z Krůl 2010, 6-18)

3.3.3.2 Otín

Obr.33: Švédská reduta u Otína- 3Dmodel, náčrty s vyznačenými sondami, zaměření a digitalizace (Matoušek 2006, 153)

Čtyřúhelníkové ohrazení, které leží přibližně 1 km jihovýchodně od Otína na Tachovsku je obdélníkového půdorysu s rozměry 31x26 m. Reduta leží na nejvyšším bodě nízkého návrší s vchodem orientovaným k západu. V roce 1989 byly provedeny archeologické sondáže. Dva řezy reliktem fortifikace prokázaly, že v silně kamenitém podloží byl vylámán 110-140 cm široký a 40-60 cm hluboký příkop. Vytěžený materiál byl využit na stavbu hlinito-kamenitého valu o šířce přibližně 120 cm a výšce asi 40 cm. Opevnění bylo ještě doplněno o nástavbu z košů vyplněných hlínou a kamením (nález zuhelnatělých prutů z výpletů). Před vnitřní patou valu byl ještě vyhlouben schod asi 40 cm hluboký a 100 cm široký (Matoušek 2006, 153-154).

1.	Ano	
2.	Velikost objektu spadá pod míry stanovené pro tento typ polního opevnění	
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	
4.	Ne. Plocha vnitřního areálu není vyvýšená vůči okolní úrovni země, naopak část vnitřní plochy je snižena	?
5.	Ne. Vchody jsou situovány k západu	
6.	Ne. Objekt je postaven na vrcholu nízkého návrší	
7.	Ne	
8.	Val má konstrukční prvky polního opevnění z 16. století	

Tab. 10 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Otín

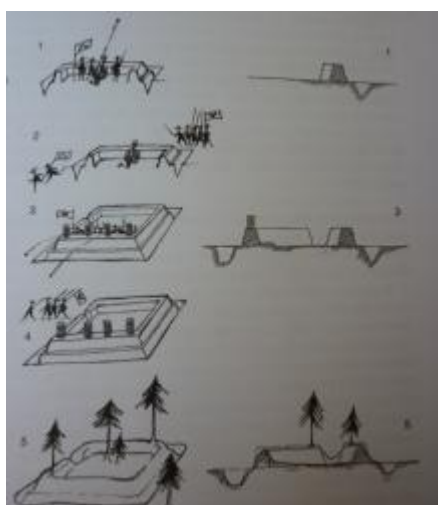
(Informace čerpány z Matoušek 2006, 153-154)

3.3.3.3 Svahy

Obr.34: Svahy, císařská reduta. 3D modely: 1- pohled od severozápadu; 2- pohled od východu. Digitalizace M. Kovandová (Matoušek 2006, 137)

Čtyřúhelníkové ohrazení u Svahů na Tachovsku má čtvercový půdorys s rozměry 17x17 m. Lokalita se nachází přibližně 500 m jihovýchodně od obce. Výška valů se dochovala velmi nepravidelně. Severovýchodní a jihovýchodní strana je dochována do výšky 60 cm, jihozápadní strana do 100 cm a severozápadní strana, která směřuje k obci Svahy má 160 cm. Příkop obklopující val má také různou šířku a hloubku. Před nejvyšším severozápadním valem dosahuje do hloubky 80-30 cm a je 400-280 cm široký. Na Jihozápadě je 280 cm široký a 60 cm hluboký, na severovýchodě má 280 cm na šířku a 50 cm hloubky a na jihovýchodě je příkop jen 60 cm široký a 10 cm hluboký. Z archeologického výzkumu bylo zjištěno, že šlo o postupně se vyvíjející objekt (viz obr. 35.)(jednotlivé fáze je možné částečně rekonstruovat i z historických pramenů)(Matoušek 2006, 136-145).

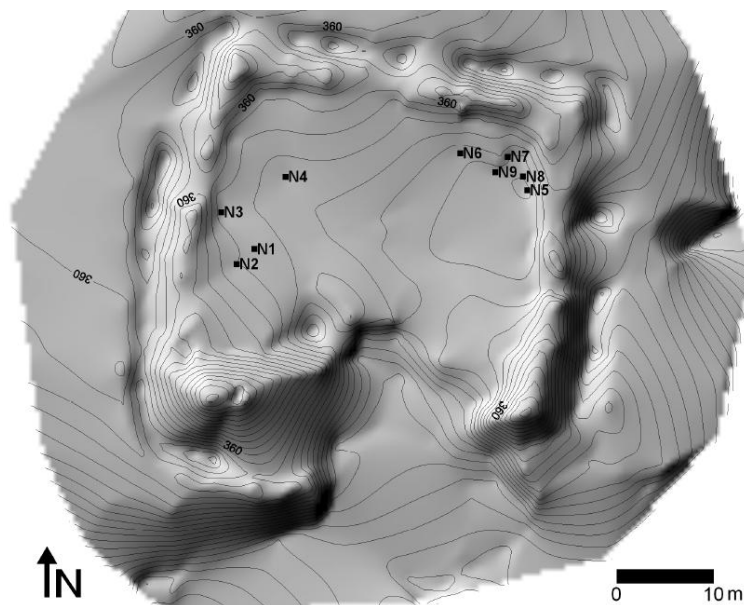
Obr. 35: Svahy, císařská reduta- rekonstrukce vývoje reduty: 1- Švédové budují dělostřeleckou baterii, z níž střelbou podporují posádku bránící hrad Třebel; 2- Císařští obsazují švédskou baterii; 3- Císařští rozšiřují opevnění baterie do podoby reduty; 4- Císařští po konci bojů opouštějí redutu; 5- Stav reduty v době výzkumu. Kresba M. Řezníčková. (Matoušek 2006, 145)

1.	Ano	✓
2.	Velikost objektu spadá pod míry stanovené pro tento typ polního opevnění	✗
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	✓
4.	Ne. Plocha vnitřního areálu není vyvýšená vůči okolní úrovni země.	✓ ?
5.	Ano. Vchod je orientován k severu.	✗
6.	Ne. Objekt je postaven na terénním zlomu (u údolí, které se svažuje k potoku)	✗
7.	Ne	✗
8.	Val má konstrukční prvky polního opevnění z 16. století	✗

Tab. 11 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Svahy

(Informace čerpány z Matoušek 2006, 136-146)

3.3.3.4 Rakovník-Kokrdy

Obr. 36: Reduta Rakovník-Kokrdy: Zaměření totální stanicí (Autor: J. John)

Čtyřúhelníková reduta čtvercového půdorysu s délkou strany přibližně 35 metrů je pozůstatkem bitvy u Rakovníka roku 1620. Výška severního, východního a západního valu se pohybuje okolo 75 cm. Jižní val (dnes zničený pískovnou) dosahoval patrně až dvojnásobné výšky. Z profilu bývalé pískovny bylo získáno 17 zlomků keramiky z mladší doby laténské, což tehdejší badatele vedlo k domněnce, že by se mohlo jednat o objekt typu viereckschanze (Durdík 1976, 544-545). Výzkum detektory kovů zde v rámci terénní praxe západočeské univerzity v roce 2009 objevil mince a militárie, pomocí nichž bylo možné tento objekt spojit s bitvou u Rakovníka (Šámal 2011, 54).

1.	Ano	
2.	Velikost objektu spadá pod míry stanovené pro tento typ polního opevnění	
3.	V přímé blízkosti objektu se mohylová pohřebiště nevyskytovala.	
4.	Ne. Plocha vnitřního areálu není vyvýšená vůči okolní úrovni země.	
5.	Ano. Vchod je orientován k severu.	
6.	Strategická poloha?	
7.	Nalezená keramika z mladší doby laténské může indikovat blízkost sídelního areálu z tohoto období	?
8.	Val je špatně dochovaný a nebyl předmětem výzkumu	?

Tab. 12 Odpovědi na vzorové otázky a jejich porovnání s Tab. 2- Svahy

(Informace čerpány z Durdík 1976, 544-545, Šámal 2011, 54)

3.4 Zasazení lokality do struktury okolního osídlení

3.4.1 Doba laténská

V období přibližně kolem let 450-30 BC bylo Hořovicko poměrně živou oblastí. Počátek doby laténské se zde nevyznačuje žádným velkým kulturním zlomem. Pozvolný přechod z doby halštatské do doby laténské je pozorován na celém území, které obývala keltská populace. Hmotná kultura vesnického prostředí z doby halštatské se mísí s laténskými prvky (na kruhu točená keramika, předměty s rostlinnými a maskovitými motivy) a proto odlišení těchto kultur bývá mnohdy obtížné. Na sklonku 5. st BC docházelo k mohutnému opuštění sídlišť a ukončení

pohřbívání na známých pohřebištích. Tento fenomén je spojován s tzv. krizí časně laténské kultury (vnitřní pnutí a rozpory uvnitř společnosti patrně způsobené velkými sociálními rozdíly a přelidněním), která vyústila ve válečnou expanzi na jih Evropy. Tento fenomén postihl i Hořovicko, pro které se počítá s tím, že většina místního obyvatelstva se připojila k expanzivním vojenským družinám směřujícím na jih (Stolz 2006, 156, Waldhauser 2001, 11).

Ve své publikaci z roku 2006 D. Stolz zmiňuje že: „Ze 4.-1. st BC na území Hořovicka registrujeme přibližně 50 lokalit sídlištního typu, 4 pohřební nálezy, 1 oppidum, snad 1 opevněný areál a 3 jeskynní nálezy“. Osídlení se ve 4. a 3. st BC mělo soustředit na nejúrodnější lokality tj. na Loděnickou kotlinu, údolí Litavky mezi Zdicemi a Berounem, jižní část Českého krasu, údolí Svinařického potoka a střední a východní část Hořovické kotliny. Později s příchodem dalšího obyvatelstva došlo ke stavbě Stradonického oppida a hustému osídlení jeho nejbližšího okolí (Stolz 2006, 156).

Pokud jde o ploché kostrové pohřební areály, tak se jedná o pohřeb bojovníka v Budilově cihelně jihovýchodně od Hostomic, pohřeb ženy se čtyřmi sponami, čtyřmi bronzovými náramky, třemi bronzovými a jedním železným kroužkem v Libomyšli a pohřeb bojovníka tamtéž. Další pohřby byly nalezeny při stavbách rodinných domů u Skříple a v Trubíně. Nejasné jsou zmínky o pohřebišti u Lochovic a kdesi v okolí Kublova (Stolz 2006, 157).

Je zaznamenáno velké množství sídelních objektů (min. 1 pro každou obec ve výše popsaných regionech), ale z důvodu velmi malého množství záchranných výzkumů k nim nemáme další informace, jako velikost, poznatky ke struktuře a hmotné kultuře. Mezi zkoumanými objekty patří mezi nejzajímavější ty v Nižboře, Stradonicích a Černíně (Stolz 2006, 158).

Na levém břehu Berounky v Nižboře byla nalezena polozemnice, v jejíž výplni byly nalezeny, kromě střeptů z doby mezi 5.-1. stoletím, i zvířecí a lidské kosti (Waldhauser 2001, 360).

V roce 1958 byl prozkoumán sídlištní objekt v pískovně u Stradonic. K. Motyková-Šnaidrová zde zaznamenala čtyři železářské pece z nejmladší fáze laténského období (Waldhauser 2001, 466).

Horní díl rotačního mlýnku na obilí, zlomky modrých skleněných náramků, část švartnového náramku, bronzové loukoťové kolečko a další drobné artefakty byly nalezeny při záchranném výzkumu v Černíně v letech 2002-2003 (Stolz 2006, 158).

Pokud jde o ojedinělé nálezy, pak je možné vyzdvihnout nález minimálně 21 zlatých statérů z roku 1644-6 na Zlatém vrchu u Broum (Waldhauser 2001, 164).

Blízké Stradonické oppidum je materiálem pro samostatnou práci. Jeho význam na zkoumaný region je bez pochyby v daném období zcela klíčový.

Za zmínku též stojí zaniklé čtyřúhelníkové valy u Praskoles, které se nacházejí přibližně 10 km vzdušnou čarou severozápadně od Skříple. Jedná se o obdélníkový objekt s délkami stran přesahujícími 100 metrů, v jehož blízkosti bylo povrchovými sběry zaznamenáno i laténské sídliště. Areál je zatím nezkoumaný.

Obr.37: Rozorané valy u Praskoles <http://www.volny.cz/libomysl/praskolesy.htm>

3.4.2 Vojenské akce v raném novověku

Sledovat vojenské akce, které by mohly mít na svědomí zbudování čtyřúhelníkového ohrazení u Skříple je velice obtížným úkolem, který by poskytl materiál spíše pro historickou práci. S určitostí toho zatím můžeme říci velmi málo. Pokud se skutečně jedná o švédskou šanci, jak praví místní místopis, pak by kritickým datem byl rok 1639. V tento rok Švédská vojska, pod vedením generála Johana Banéra, porazila císařskou armádu v bitvě u Chemnitz a postoupila do Čech až ku Praze. Jakmile bylo jasné, že opevněnou Prahu Švédi nedobudou, tak se vrhli na získávání kořisti a proviantu. Nástrojem jim mělo být plenění, válkou již nějakou dobu nepoznamenaných, českých zemí. Nejprve Švédské šiky zamířili na východ Čech. Po jeho důsledném vyrabování zamířili do středních a západních Čech (Tucker 2009, 595). To by byl nejspíš rozhodující moment pro naši lokalitu (za předpokladu, že byla zbudována v tomto období). Máme i zprávu, že během tohoto tažení byla vypálena středověká tvrz ve Skřípli (Šafránek Břevnovský 1996), tudíž švédské oddíly tímto krajem bezesporu procházely, ale je třeba si uvědomit, že budování takového opevnění by byla v rozporu s úmysly švédského vojska, jelikož jakmile tato armáda skončila s rabováním, tak zamířila ke Krušným horám, aby

zde přezimovala (Tucker 2009, 595), tudíž neměla důvod stavět takové opevnění tak hluboko v zemi nepřítelů.

Pokud zabředneme do spekulací, tak je možné, že by toto opevnění nebylo dílem Švédů, ale naopak dílem císařských. Toto tvrzení je však třeba kontrovat argumentem, že bylo by toto opevnění skutečně vojenskou fortifikací císařských, Švédům by se zcela jistě nepodařilo tímto krajem bez sebemenších problémů projít a drancovat české země.

4.1 Interpretace zjištěných skutečností – Závěry

Na základě zjištěných a prezentovaných skutečností nelze beze stínu pochybností určit původ ohrazeného areálu nedaleko Skříple. Z důvodu nedostatku jak historických, tak metodologických průkazných informací jsme se museli uchýlit k typologickému porovnávání areálu s objekty podobného typu. Můžeme říci, že budeme-li se držet nastíněných vzorových otázek (kapitola 3.1 Problém identifikace), pomocí nichž badatelé přistupovali k určování původu objektů tohoto typu, a porovnáme-li výsledky ohrazení u Skříple jak s podobnými areály typu viereckschanze, tak s raně novověkými polními fortifikacemi, tak se dobereme k výsledku, že areál u Skříple má podstatně blíže k ohrazením typu viereckschanze. V kapitolách, které se zabývají konkrétními analogiemi, bylo vzneseno velké množství charakteristických a typologických znaků, které ohrazení u Skříple spojuje právě s Viereckschanzemi. Ať už se jednalo o velikost (raně novověké polní opevnění této velikosti sice existují, ale bývala z pravidla vybavena flankovacími prvky, které na ohrazení u Skříple bezesporu nejsou), orientaci vchodu do areálu, či podobné typologické prvky, které ohrazení u Skříple sdílí s některými prezentovanými viereckschanzemi (odvodňovací strouha příkopu, rozšíření půdorysu), ohrazení u Skříple se vždy klonilo spíše k objektům typu viereckschanze.

Na druhou stranu je třeba říci, že navzdory velkému množství ukazatelů, které spojují ohrazení u Skříple s objekty typu viereckschanze, nemáme žádné zcela zřejmé důkazy, které by tuto hypotézu potvrzovaly. Zůstává možnost, že se jednalo např. o přechodný tábor švédského vojska (i když zcela nepatrná, jelikož i když se švédská vojska v roce 1639 tímto krajem pohybovala, tak jejich primárním úkolem bylo rabovat třicetiletou válkou již dlouho nepoznamenané vesnice a města království českého, čímž vypadává i možnost, že se jednalo o činnost, která měla vojsko zabavit, jelikož švédské vojsko v té době zcela jistě nemělo času nazbyt). Poněkud pravděpodobnější a dosud nezmíněnou variantou také zůstává, že se jedná o raně novověké polní opevnění, které však nebylo dílem švédského vojska, nýbrž by

se jednalo o počín císařských, ale, jak již bylo zmíněno výše, fakta napovídají tomu, že původ ohrazení je třeba hledat spíše v době laténské.

4.2 Strategie případného budoucího výzkumu

Vzhledem k nedostatku průkazných informací, které by mohly nade vší pochybnost potvrdit, či vyvrátit některou z hypotéz, je třeba zamyslet se nad dalším možným postupem, který by takové informace mohl poskytnout. Možností se nabízí hned několik. Prvním krokem by měl být povrchový sběr na poli mezi ohrazeným areálem a blízkým Chlumeckým potokem, tedy před vchodem do ohrazení. Tento sběr by mohl ukázat na existenci, či absenci sídlištního areálu v blízkosti ohrazeného areálu. Tento sídlištní areál by (pokud by odpovídal časovým zařazením) ukazoval spíše na laténské stáří ohrazení (i když by i nadále mohly vznikat pochybnosti a námitky z důvodu možnosti postavení raně novověkého polního opevnění na zaniklém laténském areálu.

Dalším možným krokem by byl již výše zmiňovaný průzkum detektorem kovu v příkopech a na poli severně od ohrazení v místech, kde se měl nacházet dnes již zaniklý val (a možná i přístavba (dle nákresu B. Jelínka (viz Obr. 10.))). Tento průzkum by byl jistě rušen velkým množstvím recentních metalických předmětů, ale na druhou stranu klesá zde pravděpodobnost nelegálních průzkumů, jelikož informace o zaniklém valu nejsou natolik rozšířené, jako ty o hlavním areálu. V případě, že by se jednalo o novověkou fortifikaci, měly by být dříve či později zachyceny artefakty pro tyto objekty typické (olověné kule, mince). Dalším krokem by jistě měl být další průzkum historických pramenů (případně konzultace s historikem, který se o tuto oblast, či problematiku zajímá), který by mohl objevit nějaké poznatky, pokud se jedná o raně novověké polní opevnění.

Za zkoušku by též stál podrobnější geofyzikální průzkum v rozích ohrazení (tam se u laténských viereckschanzí často nacházejí pozůstatky budov, či jiných konstrukcí), jelikož dosavadní geofyzikální průzkumy uvnitř areálu zatím vždy zkoumaly velkou plochu. Pokud se však gradiometr nastaví na menší území s vyšší hustotou měření, tak by výsledky mohli být průkaznější, než výsledky z plošnějších měření. Další možností je již výše uvedený geochemický, či mikromorfologický rozbor půdy uvnitř a vně bodu a (viz obr. 10.), který by mohl přinést odpověď na otázku, zda se skutečně jedná o studnu, či rituální šachtu jak tvrdí J. Waldhauser (Waldhauser 2001, 448), nebo jestli jde pouze o místo, kde se na konci 19. století majitelé

pozemku snažili najít stavební materiál. Pokud jde o pokus přesněji datovat vznik ohrazení, tak se nabízí možnost lokalizovat vrstvu s uhlíky v základech valu (Jelínek 1878), odebrat z ní vhodný reprezentativní vzorek a podrobit jej radiokarbonovému datování.

Posledním podmětem k zamyšlení by mohla být možnost palynologického profilu v periodicky vysychající odtokové strouze příkopů. Nabízejí se samozřejmě i další metody, ale ty už by se svým charakterem nedaly zařadit do nedestruktivního přístupu k výzkumu na lokalitě (například mikrosondáž v oblasti domnělé studny, nebo v prostoru brány)

5. Literatura

Bělecká, V. 2006: Aretinova mapa Čech. Historické mapy zemí Koruny české. <http://www.staremapy.cz/antos/index.html> (accessed April 10, 2012).

Bittel, K. -S. Schiek and D. Müller (eds.). 1990: Die Keltischen Viereckschanzen. Stuttgart: Konrad Theiss.

Bulliot, J.G. 1899: Fouilles du Mont Beuvray (ancienne Bibracte) de 1867 á 1895. Autun.

Culek, M. a kol. 1996: Biogeografické členění České republiky, Praha.

Čermák, E. 1871: Tvrziště Neumětelské a Skřipelské, Památky archeologické IX 1874, 483.

Čižmářová, J. 2004: Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku.

Demek, J. a kol 2006: Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. Brno.

Drda, P. – Waldhauser, J. – Čižmář, M. 1971 : Oppida und viereckschanzen. Archeologické rozhledy, s. 288-293.

Durdík, T. 1976: Čtyřúhelníkovité valy ("Viereckschanze") Kokrdov u Rakovníka - Die Viereckschanze Kokrdov bei Rakovník. Archeologické rozhledy 28/5, 544-547, 599-600.

Foster, P - Venclová, N. - Křivánek, R. 2004: Quadrangular enclosure at Rakovice (dist. Písek). In: M. Gojda et al. - Ancient Landscape, Settlement Dynamics and Non-Destructive Archaeology. Czech Research Project 1997-2002. Praha: Academia.

Holzer, V. 2009: Roseldorf: Interdisziplinäre Forschungen zur größten keltischen Zentralsiedlung Österreichs: KG. Roseldorf, MG. Sitzendorf an der Schmida.

Jansová, L. 1966: Výzkum oppida nad Závistí v letech 1963-1965. Archeologické rozhledy Roč. 18, s. 138-156.

Jansová, L. 1968: Mšecké Žehrovice und die Frage der Viereckschanzen in Böhmen, Archeologické rozhledy 20, s 470-489.

Jelínek, B. 1878: Vrch Hradec, Lochovice, Neumětely a Skřipel, Památky archeologické XI 1881 s. 109-120.

Klučina, P. 2000: Třicetiletá válka, obraz doby 1618-1648, Praha, Litomyšl.

Koch, T. 2006: Celtic Culture: A Historical Encyclopedia (5 vols., Santa Barbara and Oxford).

Kozák, J. a kol 2009: Atlas půd České republiky. Praha: Ministerstvo zemědělství ve spolupráci s ČZU.

Kristiansen, K. 1998: Europe before history. Cambridge university press.

Krůl, M. 2010: Stav výzkumu novověkých opevnění Slezsko-Uhersko-Polské hranice. Polní opevnění od třicetileté války do roku 1945 s. 6-18. Jaroměř-Josefov.

Kupka, V. a kol. 2001: Pevnosti a opevnění v Čechách na Moravě a ve Slezsku, Praha.

Mašát, K.-Kalenda, M. 1969: Komplexní průzkum zemědělských půd ČSSR. Půdy okresu Beroun - genetická a agrochemická charakteristika. Praha.

Matoušek, V. 2006: Třebel: Obraz krajiny s bitvou. Praha.

Meduna, P. 1990: Morphology of field fortification of the 17th-19th centuries: a contribution to surface research. Studies in postmedieval archeology s. 75-86. Praha.

Murray, M.L. 1996: Viereckschanzen and feasting: socio-political ritual in Iron Age Central Europe. Journal of European Archaeology 1995 3.2:125-151.

Murray, M.L. 2004: Ritual sites: Viereckschanzen. Bogucki, P. I. - P. J. Crabtree, eds. Ancient Europe 8000 BC–1000 AD: An Encyclopedia of The Barbarian World s. 194-199. New York.

Reichenberger, A. - Schaich, M. 1996: Vorbericht zur Ausgrabung der Viereckschanze von Plattling-Pankofen, Lkr. Deggendorf. In: Schmotz, Karl. (Hrsg.), Vorträge des 14. Niederbayerischen Archäologentages (Deggendorf) 83-153.

Semotanová, E. 2001: Mapy Čech, Moravy a Slezska v zrcadle staletí. Praha.

Schaich, M. 1998: Zur Ausgrabung der Viereckschanze von Pocking-Hartkirchen, Lkr. Passau. Proceedings of the 16th Archaeological Conference of Lower Bavaria. s. 157-191, Rahden/Westf.

Schwarz, K. 1959: Atlas der keltischen Viereckschanzen Bayerns. München.

Sklenář, K. 1999: Hromové klíny a hrnce trpaslíků: z pokladnice české folklórní archeologie. Praha.

Stolz, D. 2003: Povrchové sběry na Hořovicku v letech 1990-2001 a starší nevidované akce a nálezy, výzkumy v Čechách 2001.

Stolz, D. 2006: Berounsko a Hořovicko v pravěku a raném středověku. Hořovice.

Syrový, S. a kol 1958: Atlas podnebí Československé republiky. Praha.

Šafránek Břevnoský, J. M. 1996: Soupis hradů, letohrádků, paláců, tvrzí a zámků v Českých zemích. 2. vyd. Díl 5. Praha: Evans.

Šamal, Z. 2011: Archeologové na bojišti (několik poznámek k detektorovému průzkumu rakovnického bojiště z roku 1620). In: Kolektiv autorů: Bitva u Rakovníka 1620. Chrášťany

Tucker, S.-C. 2009: A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle. Santa Barbara.

Venclová, N. 1998: Mšecké Žehrovice in Bohemia. Archaeological background to a Celtic hero, 3rd-2nd cent. B.C. (s příspěvky dalších autorů). Sceaux (Kronos) 1998.

Venclová, N. 2008: Archeologie pravěkých Čech 7 - Doba Laténská, str.35, Praha.

Waldhauser, J. 1970: Problém tzv. Viereckschanzen (keltských čtyřúhelníkových valů) a nově zjištěné oppidum v severních Čechách. Archeologické rozhledy 22 s. 327-334.

Waldhauser, J. 1992: Problém identifikace keltských čtyřúhelníkových valů (Viereckschanzen) v Čechách. Archeologické rozhledy Roč. 44, č. 4, s. 548-559.

Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách, Praha.

Wanding, W. 2011: Die große Viereckschanze von Pocking-Hartkirchen. <http://www.trendguide.info>. (accessed May 03, 2012).

Wieland, G. (ed.). 1999: Keltische Viereckschanzen: Einem Rätsel Auf Der Spur. Stuttgart: Konrad Theiss Verlag.

Prameny:

© 1st Military Survey, Section No. 141, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© 2nd Military Survey, Section No. W_10_I, Austrian State Archive/Military Archive, Vienna

© Laboratoř geoinformatiky Univerzita J.E. Purkyně - <http://www.geolab.cz> (accessed May 15, 2012)

© Ministerstvo životního prostředí ČR - <http://www.env.cz> (accessed May 15, 2012)

© ArcTron 3D GmbH 2011 - All Rights Reserved

© CENIA 2010 – 2012 <http://kontaminace.cenia.cz/> (accessed May 15, 2012)

Theatrum Europaeum http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Siege_of_Pilsen.jpg (accessed May 15, 2012)

Aretinova mapa Čech <http://www.staremapy.cz/antos/zoomify/aretin.html> (accessed May 15, 2012)

6. Seznam obrazových příloh

1. Pohledové analýzy

1.1 Pohledová analýza- Šiberna

1.2 Pohledová analýza- Charvát

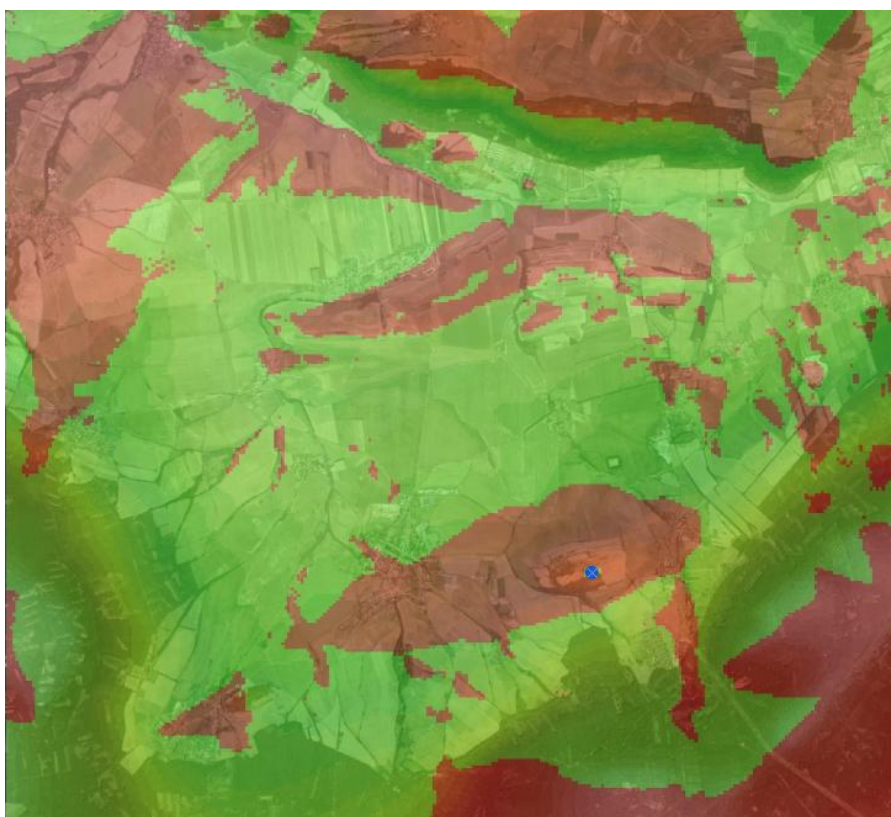
2. 3D model okolí ohrazení u Skříple

2.1 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled ze severozápadu

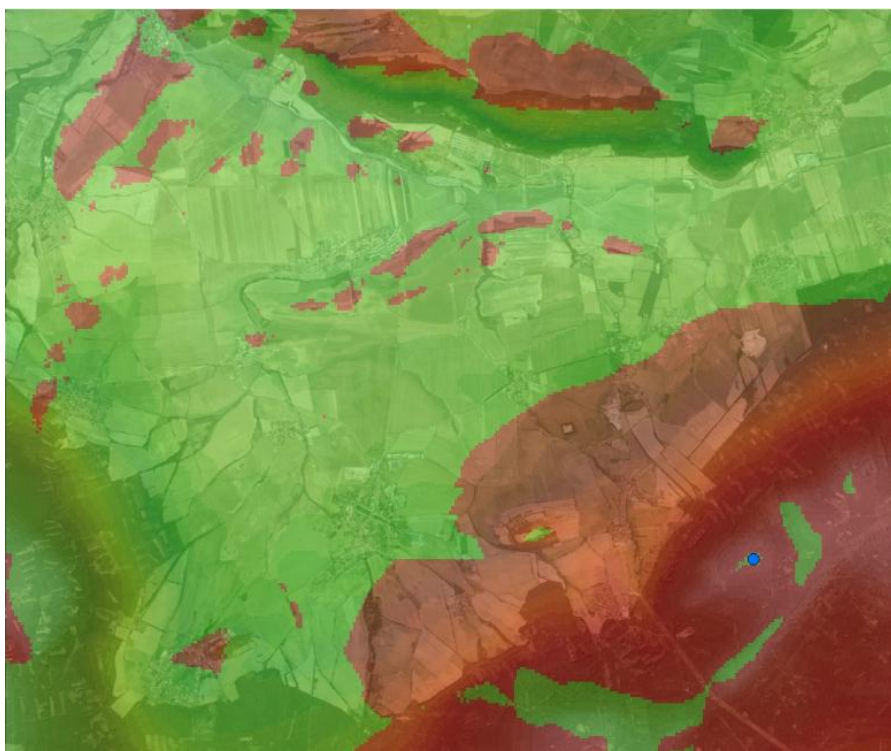
2.2 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled z jihozápadu

2.3 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled z východu

Obrazová Příloha

1.1 Pohledová analýza- Šiberna

1.2 Pohledová analýza: Charvát

2.1 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled ze severozápadu

2.2 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled z jihozápadu

2.3 3D model okolí ohrazení u Skříple- pohled z východu